

NADER

DANKBAAR
GEREFORMEERD

#2

JAARGANG 30
FEBRUARI 2023

BEKEKEN

WOORD & WERELD MAGAZINE

Gendertwijfel

- Voor het blok staan
- De uitleg van de Bijbel
- Wie kan bergen verzetten?

Redactioneel

Kunstmatige intelligentie is hot nieuws. Leraren krijgen te maken met werkstukken die door leerlingen zijn ingeleverd, maar die gemaakt zijn door een intelligente chatbot, ChatGPT genaamd. Het spreekt tot de verbeelding. Je typt enkele kernwoorden in en de computer doet de rest. Hij maakt gebruik van geschreven teksten op het internet over het aangegeven onderwerp. En zo rolt er een tekst uit die leerlingen als eigen werk inleveren. Leraren zitten met de handen in het haar. Door het maken van een werkstuk leren leerlingen van de ervaring die ze daarbij opdoen. Door ChatGPT te gebruiken leer je dus vrij weinig.

Maar zou deze chatbot gebruikt kunnen worden bij het maken van een preek? Gewoon de juiste kernwoorden invoeren en de computer doet de rest. Een predikant nam de proef op de som. Hij liet de gemaakte preek aan collega's lezen. Hun oordeel: 'Ze vonden het best een goede tekst, maar wel wat saai. Maar ze zagen niet dat het door een computer was gedaan' (ND, 13 dec. 2022).

Is dat niet zorgwekkend? Naar mijn idee zit het gevaar niet in een chatbot die steeds intelligenter wordt, maar in mensen die steeds minder kennis en begrip hebben. Zoals een hoogleraar Kunstmatige intelligentie aangaf: 'De beste computers begrijpen nog niets van deze wereld ... De afwezigheid van begrip brengt een gevaar met zich mee' (*Trouw*, 24 jan. 2023). Om niet door mensen, en nu dus ook door computers, op het verkeerde been gezet te worden, is het hard nodig dat we kennis en begrip verwerven!

En dat is precies waarbij *Nader Bekeken*, ook door dit nummer, u en jou wil helpen.

Pieter Boonstra

46	REDACTIONEEL PIETER BOONSTRA
47	SCHRIFTLICHT De oorlogen van David (1) MIEKE BRINK
50	ACTUEEL Parmantig samen op weg BALTEN PIETER HAGENS
55	COLUMN Ambtsdrager, sta eens oog-in-oog met het Lam GIJS ZOMER
56	THEMA De Bijbel – het boek van God en mensen? 2. De uitleg van de Bijbel SIPKE ALSERDA
62	WOORDWAARDE Bergen verzetten ROB VAN HOUWELINGEN
66	DE WERELD EN HET WOORD Het Joodse volk overleeft de eeuwen AAD KAMSTEEG
68	INTERVIEW Gender: een kluwen van ideologie, onwetendheid en pijn IDA SLUMP
73	GELEZEN • Nieuw zicht op Paulus en Romeinen? SIPKE ALSERDA
77	UIT ANDERE BLADEN • Geloofsbeleving en autisme • Er staat geschreven ... • ICRC 2022: Dag GKv, welkom GKN PERRY STORM
84	GEDICHT Onze professor legde het nog één keer uit. Ester Naomi Perquin GERT SLINGS

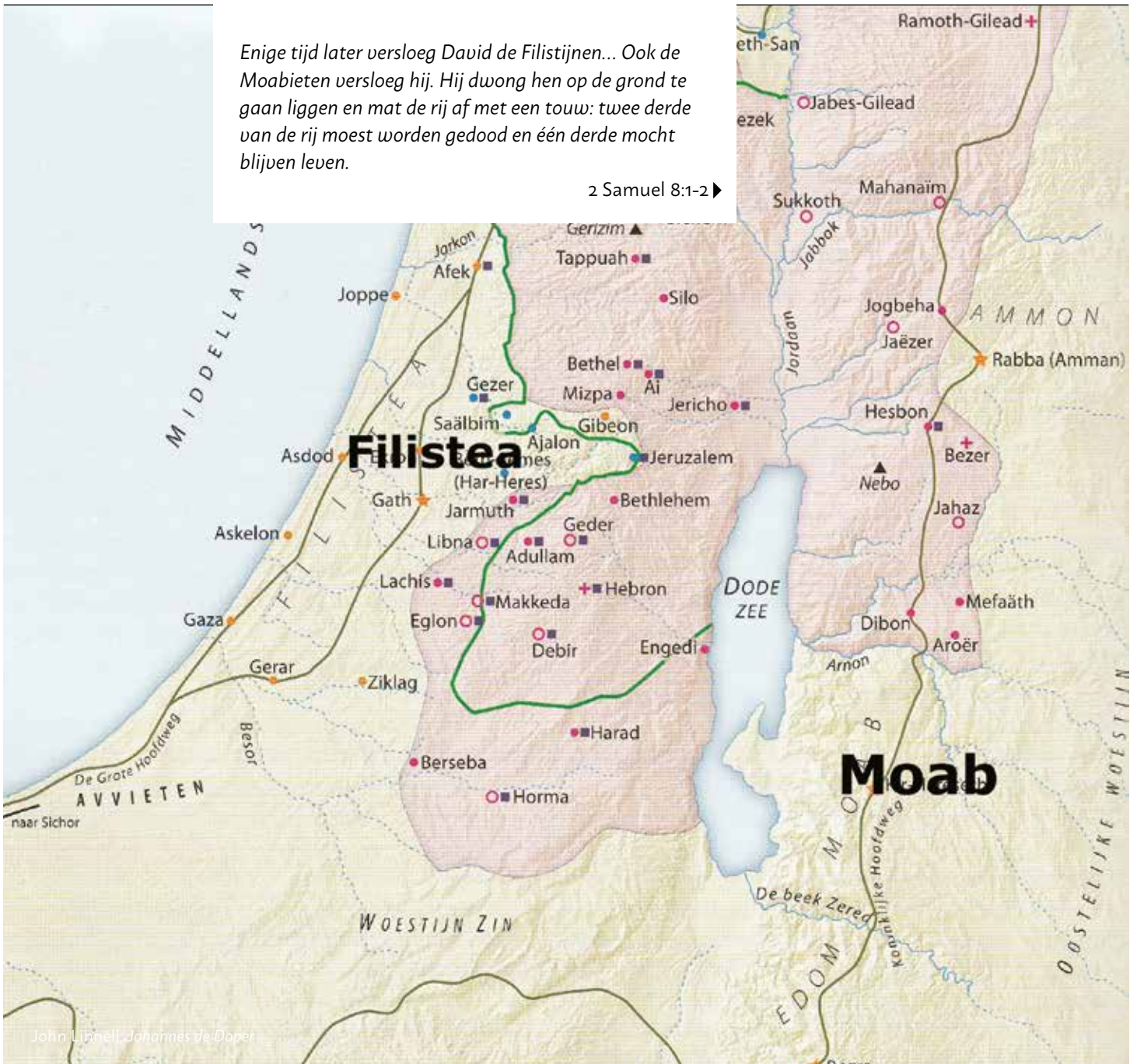
*Nieuw licht
op een bijbelgedeelte*

De oorlogen van David (1)

David de oorlogsmisdadiger?

Enige tijd later versloeg David de Filistijnen... Ook de Moabieten versloeg hij. Hij dwong hen op de grond te gaan liggen en mat de rij af met een touw: twee derde van de rij moest worden gedood en één derde mocht blijven leven.

2 Samuel 8:1-2 ▶

Israël is zwak. Als je zin hebt kun je er makkelijk op rooftocht gaan

Met veel plezier vertellen wij onze kinderen de verhalen van David. Een dappere jonge herder die na veel avonturen koning wordt, prachtig! Nee, we houden niet van eind-goed, al-goed, we vertellen ook over zijn zonde met Batscha. Maar doorgaans slaan we wel een paar hoofdstukken over. Bijvoorbeeld 2 Samuel 8. Niet geschikt voor kinderen – al die saaie oorlogen met onbekende buurvolken.

En wát lezen we daar?

Wordt David zelfs een oorlogsmisdadiger??

Niet overslaan dus. Juist lezen. Misschien zit er meer in dan we denken.

Leven op de heuvels

Als David koning wordt, is Israël een onbetekend volk, dat vooral leeft op de centrale heuvels van Juda, Efraïm.¹ Archeologisch onderzoek laat

zien dat daar in deze periode veel eenvoudige nederzettingen zijn, amper ommuurd. De sobere gereedschappen en de vele schapenbotten wijzen op een leven van de veeteelt.² Zo leeft Israël al eeuwen. In de kustvlakte valt geld te verdienen, daar loopt de Grote Hoofdweg van Egypte richting Mesopotamië. Maar daar komen de Israëlieten niet: daar zijn de Filistijnen de baas.

De noordelijke stammen wonen grotendeels ook op de heuvels in het binnenland. Zij hebben weliswaar meer contact met de handelsroute: de Grote Hoofdweg loopt dwars door het gebied van Zebulon en Naftali.³ En Aser, de enige stam aan zee, kan ook profiteren van de handel met Tyrus en Sidon. Toch blijkt nergens dat die stammen daardoor invloedrijk worden. Ze drijven eerder een beetje los van de rest van Israël.

Ook de Overjordaanse stammen leven vooral op de heuvels. Ten oosten daarvan loopt een tweede weg noord-zuid – de Koninklijke Hoofdweg.⁴ Hierover komt de handel uit Arabië naar Mesopotamië. Maar daar komen de Israëlieten niet. Wie hebben die weg dan in handen? Van zuid naar noord: Edom, Moab, Ammon, en daarna krijg je de vele Aramese stammen en koninkrijkes. Vooral Damascus is machtig.

Al die volken weten dat Israël zwak is. Als je zin hebt kun je er makkelijk op rooftocht gaan. De Midianieten doen dat regelmatig en de Filistijnen hebben zelfs punten in de heuvels die ze permanent bezet houden.

Saul en David

Totdat Israël op een dag een koning krijgt, Saul. En die laat in het begin nogal van zich horen! Allereerst doordat hij de wrede koning Nachas van Ammon verslaat (je weet wel: hij wilde de inwoners van Jabes in Gilead het rechteroog uitsteken⁵). En daarna heeft hij meer buurlanden een lesje geleerd. Maar die dapperheid van Saul is inmiddels totaal versloft – men zegt dat hij zich vooral bezig houdt met een diepgaand conflict met een van zijn generaals. Die zwerft nu als een soort bendeleider door de woestijn van Judea. De buurvolken hebben wel plezier in die bendeleider – David mag zijn ouders wel onderbrengen in Moab⁶ en Nachas van Ammon heeft ook goede contacten met hem.⁷ Zolang David er is houdt hij Saul lekker zoet.

Maar dan verschuiven de panelen. Saul sneuvelt en David wordt koning. Hij weet het uiteengevallen Israël weer tot een eenheid te maken – en hij jaagt de Filistijnen uit de heuvels weg. Hij verovert het centraal gelegen Jeruzalem en heeft daarmee een sterke

1 Zie bijvoorbeeld de illustratie bij dit artikel: kaart 42 (bewerkt) uit Barry J. Beitzel, *De Grote Bijbel-atlas, vertaald uit het Engels*, uitg. Groen, Heerenveen, 2012.

2 Beitzel, a.w. p.127, 4.

3 Beitzel, a.w. kaart 27.

4 Beitzel, a.w. kaart 27.

5 1 Samuel 11

6 1 Samuel 22:3-4

7 2 Samuel 10:1-2

8 Deuteronomium 2:9

9 Numeri 22-24

10 Numeri 25, vgl. Openbaring 2:14

11 Rechters 3:12-30

Twee keer een touwlengte: allemaal de doodssteek.

Eén keer een touwlengte: allemaal laten leven

koningsburcht in handen. Daarmee is er een nieuwe situatie ontstaan die ongetwijfeld zijn invloed zal hebben op de verhoudingen in de regio. Je kunt rustig aannemen dat alle omringende rijken David met argusogen in de gaten houden.

Een reeks van oorlogen

En dan zitten we in 2 Samuel 8. Daar-in wordt een hele reeks oorlogen met die omringende volken beschreven. Maar – uiterst summier. Om te beginnen zou ik graag willen weten wie er begonnen is. Het zou mij geruststellen als het puur defensieve oorlogen waren, want ik wil in David graag een vredelievende vorst zien. Maar helaas, uit de korte formuleringen krijg je eerder de indruk dat David steeds het initiatief nam...

Filistea

Nu heb je defensieve en preventieve oorlogen. Die laatste zijn vooral bedoeld om toekomstige oorlogen te voorkomen. De eerste oorlog, die met Filistea, zou je zo kunnen duiden. Israël heeft zoveel ellende ondervonden van Filistea, en elke keer komen ze weer terug. Nu moeten ze even goed voelen dat de situatie veranderd is. Blijf voortaan uit de heuvels weg!! Over de strijd zelf geen woord, maar het resultaat is dat David hun 'de teugel van xxx uit handen nam'. De tekst van 2 Samuel 8 bevat hier een onbekend woord. De NBV interpreteert dit zo: David ontnam hun hun hoofdstad. Dat kan goed, want de paralleltekst 1 Kronieken 18:1 zegt dat David hun

de stad Gat en omliggende dorpen afpakte. Dan moet hij zich op de vlakke gewaagd hebben, waar hij zwaar in het nadeel was tegen de strijdswagens van de Filistijnen. Maar de actie heeft geholpen, want Israël heeft geen last meer van deze vijand.

Oorlogsmisdaad

Dan is Moab aan de beurt. Hoezo? Moab is toch aardig voor David geweest? Ja, maar toen was David nog de lastpak in Israël. Nu is hij een gevestigd koning en dus een bedreiging. Dit moet wel leiden tot een conflict. Opvallend is dat de Bijbel niets vertelt over het conflict zelf. Was er een grensgeschil met een van de overjordaanse stammen? Wie is er begonnen, hoe verliep de strijd? Geen woord hierover. We horen wel hoe David na de overwinning optreedt tegen de krijgsgevangenen van Moab. Dat was kennelijk zo bijzonder dat het de moeite waard was om te vermelden.

En inderdaad. Doorgaans worden krijgsgevangenen óf gedood óf als slaaf verkocht. Maar David doet het anders: hij laat hen in lange rijen op de grond liggen en die rijen worden afgemeten met een lang touw. Twee keer een touwlengte: allemaal de doodssteek. Eén keer een touwlengte: allemaal laten leven.

Nergens is een parallel te vinden van een dergelijke omgang met krijgsgevangenen. Was dit dan bijzonder wreed of juist bijzonder mild? Om dit te beoordelen is het zinvol te kijken wat de Bijbel over Moab zegt.

Moab

Moab is een broedervolk van Israël. Daarom mocht Israël niet met Moab vechten bij de verovering van Kanaän.⁸ Het is er wel van gekomen, maar dat lag aan Moab zelf: koning Balak probeerde een vloek over Israël af te roepen, eerst via Bileam,⁹ daarna via de uitnodiging voor een afgodisch feest.¹⁰ Sindsdien waren de verhoudingen op zijn minst gespannen. In de tijd van de Rechters heeft Moab ook een tijdlang dictatoriale belastingen geheven over Israël. Tot rechter Ehud daar een eind aan maakte.¹¹

Beide gegevens, dat Moab een broedervolk is én dat Moab tot nu toe een vuile rol gespeeld heeft, zullen meegespeeld hebben bij het besluit van David. Hij kan kiezen om alle krijgsgevangenen te doden - volgens het oorlogsrecht van zijn dagen mag dat. Maar hij laat een derde in leven. En daarbij kiest hij een methode waarbij de gewone soldaat evenveel kans heeft om te overleven als een officier. Want zelfs al kenden ze deze methode, niemand wist hoe lang het touw zou zijn, dus niemand kon van te voren uitrekenen in welk 'vak' hij terecht zou komen. En dan is er nog een bijzonder detail dat in de NBV helaas niet uitkomt. De mensen met het touw moesten twee lengtes afmeten om te doden en een *volle* lengte om in leven te laten. Dus als iemand net op de rand van twee 'vakken' lag, mocht hij blijven leven. Een straf met een mild randje dus. En blijkbaar mogen de overlevers gewoon naar huis. Want ook al is Moab de slagkracht van zijn leger kwijt, Moab mag wel voortbestaan. Want: het is een broedervolk.

Een volgende keer D.V. over het ver-
volg van dit hoofdstuk. ■

*Mieke Brink is theoloog en schreef jarenlang de
rubriek Stilgezet in het Nederlands Dagblad.*

Parmantig samen op weg

Nog ruim twee maanden en dan gaat het gebeuren: je gaat als GKv-er slapen en je wordt als NGK-er wakker.

Per 1 mei a.s. fuseren GKv en NGK tot NGK. Dat lijkt op een overname maar er is een subtiel verschil: niet Nederlands Gereformeerde Kerken (de NGK van nu) maar *Nederlandse Gereformeerde Kerken* (de fusiekerk).

Hereniging na 55 jaar scheiding zou feestelijk moeten zijn – maar voor de GKv is die kerkfusie een capitulatie. De leidslieden van de GKv hebben vastgesteld dat de breuk van 1967 verklaard moet worden uit de context van die tijd – het gepolariseerde klimaat in de GKv. Ze passen als het ware *nieuwe hermeneutiek* toe op de kerkgeschiedenis. In onze tijd van verbinding kun je dan weer komen tot schuldbelijdenis gevolgd door fusie, niet gehinderd door enige kennis van zaken over wat er destijds binnen de GKv speelde.¹ Zo lopen we vandaag weer tegen dezelfde (oude!) problemen aan: de binding aan onze gereformeerde belijdenis en de waarde van kerk en kerkverband.

Verschillen

Alleen: die problemen van destijds worden vandaag niet meer als problemen ervaren. In de loop der jaren was er bij de GKv sprake van voortschrijdend inzicht. De 'ware' kerk van artikel 29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis is weer ingewisseld voor de *pluriformiteit van de kerk* en er komen nu vragen over de Schriftleer: is de Bijbel niet veel meer een tijdgebonden boek dan gereformeerden altijd dachten? Eerst klonken die vragen bij schepping en/of evolutie, later ook bij man, vrouw en ambt. Op de Generale Synode van Goes (2020) ging de wis-

1 Zie mijn artikelen 'Adieu 1967', in: *Nader Bekeken*, jrg. 27, februari 2020, p. 50-56.

2 Vgl. de oratie van prof. B. Kamphuis: *Klare taal. De duidelijkheid van de Schrift*, 1988, pag. 30.

3 Het studiedeputaatschap homoseksualiteit in de kerk (GKv) komt voor de zomer met een advies. Over dit zelfde onderwerp verscheen oktober jl. het lijvige boek van prof. Ad de Bruijne, *Verbonden voor het leven*. Typerend voor de andere kijk op de Bijbel is de zin: 'Mijn visie is dat God zich in zijn openbaring ook heeft aangepast aan de tijd en context van die openbaring' (pag. 269). Kortom: wij weten – aldus De Bruijne – als moderne mensen meer van de homoseksuele oriëntatie en identiteit dan Paulus. Zo kunnen wij vaststellen dat de reikwijdte van Paulus' oordeel over 'gelijkgeslachtelijk seksueel verkeer' beperkter is dan vaak gedacht (pag. 268).

sel definitief om: alle ambten werden opengesteld voor vrouwen *omdat de Bijbel verschillend kan worden uitgelegd*. Vanwaar die verschillen? De aandacht is niet meer gericht op de zaak die de tekst communiceert maar richt zich vooral op wat *onzes inziens* de bedoeling was van de auteur. De deuren naar een tijdgebonden verstaan van de Bijbel staan dan wijd open. Dit biedt perspectief voor andere 'hete hangijzers'. Maar belijdenisgeschriften zijn hiermee gedateerde papieren geworden.

Verbond

Je zou denken dat zo'n omslag om enige uitleg vraagt. Eeuwenlang werd de Bijbel tegen de vrouw in het ambt in stelling gebracht en dan lees je opeens in een synoderapport dat je de Bijbel ook anders kunt lezen. Het hoeft niet, maar het mag wel. Hoe kan dat? Vreemd genoeg kwam zo'n uitleg er niet. Er werd zelfs expliciet ontkend dat hier sprake was van een andere manier van bijbellezen. Wonderlijk dat zo'n synode 'gewoon' in de Bijbel leest wat al eeuwenlang door de kerk wordt afgewezen.

Wel heb ik inmiddels begrepen dat tegen de-vrouw-in-het-ambt zijn eigenlijk een beetje dom is. God heeft zich in zijn openbaring van toen uiteraard aangepast aan de context uit de tijd van die openbaring. Dáárom koos Christus alleen mannelijke discipelen en stelde de apostel Paulus in de kerk alleen mannelijke oudsten aan. Dat begrijpt toch iedereen! Maar kun je dan nog wel volhouden dat het 'Woord van God' het Woord is dat God ook nú nog in het verbond tot óns spreekt?²

Indekken

Van vroeger herinner ik me dat er in de kerk af en toe gepreekt werd over een komende eindtijd, de tijd van de grote verdrukking. Zelfs werd gezongen uit het bekende Lutherlied: 'neem goed en bloed ons af, het brengt u (satan) geen gewin: wij gaan ten hemel in'. Wordt dit lied nog steeds gezongen? In onze welvaartsmaatschappij hebben we heel wat 'goed' te verliezen. Een grote verdrukking komt akelig dichtbij. Volgens preken van destijds zouden ook gereformeerde organisaties van ons worden afgepakt. Dat bleek echter een vergissing: we hebben zelf die organisaties ontmanteld – aangevoerd door de kwaliteitskrant van christelijk Nederland. Wat ik vandaag merk, is dat we ons gaan indekken tegen een agressief seculier fundamentalisme. Als we de Bijbel anders

lezen, kunnen we opeens wél accepteren wat we tot voor kort principieel afwezen en geven we minder aanstoot. Maar we zeggen er wel vroom bij dat het de Evangelieverkondiging aan onze landgenoten ten goede komt.

Accepteren

Ik verwacht niet dat de kerk ten onder gaat aan vrouwelijke ouderlingen en predikanten, maar wél aan het anders lezen van de Bijbel. Dat *dezelfde Bijbel* ook anders gelezen mag worden, moeten we dan accepteren. 'Wij respecteren uw overtuiging dat de enige juiste uitleg van de Bijbel toelating van de vrouw tot het ambt onmogelijk maakt. Wij hopen dat u accepteert dat anderen hierover een andere overtuiging hebben, en dat dit niet hoeft te leiden tot verdeeldheid in de gemeente.' In deze trant wordt er, na de synode van Goes, in onze kerken omgegaan met kritiek op het synoderapport *Elkaar*

Ons kerkelijk spraakgebruik is geactualiseerd met de tendentieuze woorden vooruitstrevend en behoudend

van harte dienen (2020). Iets dergelijks kan ook gezegd worden over schepping en evolutie, en op de homoseksuele relaties wordt gestudeerd.³ Ons kerkelijk spraakgebruik is onderwiel geactualiseerd met de tendentieuze woorden *vooruitstrevend* en *behoudend* die ontleend zijn aan het gebruikelijke liberale jargon. In het postmoderne, liberale klimaat is de waarheid ook maar een mening.

Schriftgezag

In de 17^e en 18^e eeuw had je *rekkelijken* (de remonstranten) en *preciezen* (de contraremonstranten). In de 19^e eeuw had je *verlichten* (vrijzinnige protestanten) en *dompers* (orthodoxe

protestanten). In de jaren zestig van de 20^e eeuw sloegen de synodaal-gereformeerden linksaf en waren *progressief*; wie daar als verontrust kerklid niet in meeding, was dus *conservatief*. In de 21^e eeuw komen de woorden vooruitstrevend/behoudend niet uit de lucht vallen; ze staan in een kerkhistorische reeks. Al die kwalificaties hebben op de een of andere wijze te maken met het wel of niet ruimer willen lezen van de

Vandaag wordt in de GKv het gezag van de Bijbel vervangen door het gezag van comfortabele bijbeluitleg

Bijbel. Bij de synodaal-gereformeerden resulteerde dat in het rapport *God met ons* (1981). Hierin werd het (objectieve) gezag van de Bijbel als Woord van God vervangen door het (subjectieve) gezag van de geloofservaringen van de bijbelschrijvers in een bepaalde historische context. Vandaag wordt in de GKv het gezag van de Bijbel vervangen door het gezag van comfortabele bijbeluitleg.

Hoofd

Paulus stelt in Efeziërs 5: 23: '(...) een man is het hoofd van zijn vrouw, zoals Christus het hoofd is van de kerk, het lichaam dat Hij gered heeft'. Tot voor kort kwamen in dat woord 'hoofd' twee zaken tot uitdrukking: verantwoordelijkheid (of gezag) en levenseenheid (hechte verbondenheid). Het rapport *Elkaar van harte dienen* komt met de vraag: Wat kan Paulus bedoeld hebben toen hij koos voor het woord 'hoofd'? Het antwoord: geen gezagsverhouding maar een nauwe onderlinge verbondenheid. Bij Christus als 'hoofd' van zijn kerk 'gaat het allereerst om de onlosmakelijke verbondenheid tussen Christus en zijn gemeente en niet over zijn gezag over haar' (p. 28). Niet alleen wordt zo de vrouw geëmancipeerd ten opzichte van haar man, maar ook de gemeente ten opzichte van Christus. Wat is daarvan de consequentie voor (bijvoorbeeld) een kerkorde? Onze huidige kerkorde uit 2014 verwijst juist heel nadrukkelijk naar onze 'ene Heer, Jezus Christus, het hoofd van zijn kerk'.

Kerkorde

De nieuwe kerkorde van de fusiekerk zegt in artikel A1.1 dat 'het geloof in Christus Jezus, Gods Zoon, als onze Heer' de lokale fusiekerken samenbindt.⁴ Zo zeker als die fusiekerk is over haar band met Christus, zo vaag is ze over zijn leer, de leer van de Bijbel.

De fusiekerken leven gehoorzaam 'uit' het Woord van God dat op schrift is gesteld in de Bijbel' (A2.1). In de kerkorde van de GKv staat: de kerken zijn onderling verbonden in eenheid van het christelijk geloof, in gehoorzaamheid aan de Heilige Schrift.

De fusiekerken aanvaardden, naast de oecumenische belijdenissen (A2.2), de gereformeerde belijdenisgeschriften als basis voor hun eenheid, *om daarop gezamenlijk voort te bouwen* (A2.3). De GKv kerkorde zegt: *als betrouwbare samenvatting van de christelijke leer*.

Zo zeker als die fusiekerk is over haar band met Christus zo vaag is ze over zijn leer, de leer van de Bijbel

Ambtsdragers houden zich 'in hun ambtsdienst' – deze beperking is er niet bij de GKv – aan de leer van de Bijbel zoals die is beschreven in de genoemde belijdenisgeschriften. Zij beloven dit bij hun bevestiging (A2.4).

En anders dan bij de GKv ondertekenen alleen de voorgangers (A2.5) het fors afgezwakte verbindingsformulier.⁵

Parmantig

Uitgangspunt bij zo'n *kerkorde* was steeds dat wij ons in de kerk richten naar het zuivere Woord van God: dat Woord wijst ons in hoofdlijnen de richting hoe de kerk geregeerd moet worden. Dat ligt bij de fusiekerk anders: die nieuwe kerkorde wil ruimte geven aan wat in de kerken al gaande is en legt dus

de 'bal' bij de plaatselijke kerken! De kerkenraad beslist over huwelijksbevestiging in bijzondere situaties (C7.3), zoals geregistreerd partnerschap. En de kerkenraad besluit wie worden uitgenodigd om aan het avondmaal deel te nemen (C6.2); dat kunnen ook kinderen zijn of kerkleden met een homoseksuele relatie. Schriftuurlijke criteria worden niet genoemd. De (fusie)kerken 'durven' elkaar het vertrouwen te geven 'dat die andere kerkenraad, met zijn ander toelatingsbeleid, evengoed het spoor van Christus wil volgen' (zegt de Toelichting). Dat is wel een verschuiving: van Christus' Woord naar wat wij, als geëmancipeerde gelovigen met goede bedoelingen, nu zien als zijn spoor.

Waarheid

Vrij kort na de vorige nieuwe kerkorde van 2014 komt er dus weer een nieuwe kerkorde vanwege de fusie. Hoe kan het dat er tussen die twee kerkordes principiële verschillen bestaan? Moet zoiets niet worden uitgelegd? In Psalm 17 zegt David: 'mijn voeten volgden uw spoor' (vers 5) nadat hij eerst heeft gezegd: 'ik houd mij aan het woord van uw lippen' (vers 4). Het gaat hier immers om het spoor van de *waarheid*. Een kerkorde is geen set willekeurige regels maar staat in dienst van die waarheid.

In de nieuwe kerkorde staat niets over leerdiensten 'waarin aan de hand van de belijdenis onderwijs wordt gegeven in de christelijke leer' (huidige kerkorde GKv). De taakomschrijving van een predikant is in tweede lezing wel uitgebreid met de bepaling dat de predikant bijdraagt aan de opbouw van de gemeente en haar beschermt tegen 'vervalsing van het evangelie'. Prima – maar hoe het *evangelie* zich verhoudt tot het *Woord van God* en (de leer van) de *Bijbel* in A2.1 en A2.4 blijft open.⁶

God met ons

Het Rapport van de Regiegroep (RG) NGK-GKv 2022 stelt: *'In de afgelopen jaren merkten we als RG, samen met andere werkers aan de hereniging, hoe de Geest van God zelf werkzaam is in de kerken. Dat was niet in de laatste plaats het geval tijdens de vorige Generale Synode/Landelijke Vergadering (GS/LV). In onverwachte oplossingen, verbindende woorden en dienstbare eensgezindheid werden telkens weer nieuwe stappen gezet op de weg van hereniging. Dit werd in het bijzonder zichtbaar bij de bespreking en vaststelling van de nieuwe kerkorde in eerste lezing'* (p. 6).

Dat is wel een verschuiving: van Christus' Woord naar wat wij, als geëmancipeerde gelovigen met goede bedoelingen, nu zien als zijn spoor

Deze nieuwe kerkorde – zo begrijp ik – is tot stand gekomen dankzij de klaarblijkelijke medewerking van de Heilige Geest. De classis Ommen roept de kerken op om terug te keren naar de principes van het gereformeerd kerkrecht.⁷ Is dit verzet tegen de Geest van God? Handjeklap over onze binding aan de gereformeerde belijdenis – zoiets spot met de eenheid waar onze Heiland om bidt!⁸

Keuzevrijheid

Al met al een grote keuzevrijheid voor plaatselijke kerken. De interpretatie van de heilige Schrift kan van plaats tot plaats verschillen. Dat is vandaag ook al te zien bij de GKv

4 In deze kerkorde wordt wel de gemeente het 'lichaam van Christus' genoemd (artikel B14.1).

5 De eerste lezing van de nieuwe kerkorde is besproken door Jan Wesseling, 'Nieuwe Kerkorde zet kerken op het verkeerde been', in: *Nader Bekeken*, jrg. 29, juni 2022, p. 206-210. Zie ook Dick Slump, 'Veranderingen in het kerkrecht anno 2023. De nieuwe kerkorde van de Nederlandse Gereformeerde Kerken', in: P.T. Pel en H.J. Room (red.), *Het Woord in geding* (2022).

6 Hier ligt één van de strijdpunten uit 1966/67: kan de leer van de 'zielenslaap' (ds. B. Telder) in de kerken geduld worden? In de kerken 'buiten het (kerk)verband' – later: NGK – werd deze onbijbelse leer wél getolereerd omdat men vond dat van vervalsing van het evangelie geen sprake was.

7 Zie Jan Wesseling, 'De regie bij een fusie', in: *Nader Bekeken*, jrg. 29, november 2022, p. 366-374.

8 Johannes 17.

ten aanzien van vrouwelijke ouderlingen en predikanten. Deze keuzevrijheid wordt nu verder uitgebouwd. Zo komt er ruim baan voor een parmantig christendom, ondersteund met *bemoedigende preken* waaraan vrijwel niemand zich een buil kan vallen. Het bidden om vergeving van onze zonden is ingehaald door het dankgebed voor onze verlossing van zonde en schuld. Als geëmancipeerde gelovigen vieren wij onze christelijke vrijheid. Gods wet valt dan uit de toon. En via de mysterieuze liederen van Huub Oosterhuis c.s. zingen we onszelf naar de PKN. Zo gaan wij vandaag (helaas!) uiteen in het dienen van de HERE naar zijn Woord. Daarom wordt er nu zoveel nadruk gelegd op onze eenheid in (de persoon van) Christus zonder in rekening te brengen dat Christus naar ons toekomt in het gewaad van de Schrift.

Wat nu?

Bij de Vrijmaking (1944/45) is mijn vader geschorst als gereformeerd predikant. Van de *Open Brief* (1966) moesten mijn ouders niets hebben. De diskwalificatie 'vrijmakingsgeloof' voor de overtuiging dat de Vrijmaking kerkreformatie was – naar artikel 28 NGB – schokte hen pijnlijk. Wel was er twijfel over de snelheid van de breuk rond 1967 bij plaatselijke kerken. Mijn vader ging voor zorgvuldigheid. De strekking van de Open Brief was de wens om de strakke binding aan de belijdenis om te zetten in een meer tolerante binding. Ruimte voor plaatselijke kerken om op niet-fundamentele punten af te wijken van de gereformeerde belijdenis. Maar wie bepaalt er wat niet-fundamenteel is? Parmantige theologen die de Bijbel ruimer willen lezen? Nu staan wij, volgende generaties, voor het blok: wat in 1967 werd teruggewezen, wordt via de nieuwe kerkorde van de fusiekerk alsnog binnengehaald! Zo wordt de kerk verkwanseld. Mijn vrouw en ik kunnen (!) niet meegaan met deze kerkfusie. ■

**Nu staan wij,
volgende generaties,
voor het blok:
wat in 1967 werd
teruggewezen,
wordt via de nieuwe
kerkorde van de
fusiekerk alsnog
binnengehaald!**

AMBTSDRAGER, STA EENS OOG-IN-OOG MET HET LAM

In de crypte van de Gentse Sint-Baafs laat ik me een Augmented Reality-bril¹ op zetten.

Zo loop ik een boeiend uurtje door de bewogen geschiedenis van de 15^e eeuw. Ik wandel met allerlei mensen-van-toen door hun alledaagse drukte, ik deel voor een moment hun aangevochten bestaan. En ineens sta ik oog in oog met het Lam. Het bekende veelluik *Het Lam Gods* van de gebroeders Van Eyck.

Jaren geleden stond ik al eens voor dit meesterwerk, maar het Lam had toen *gesloten ogen*. Nu kijk ik in twee *open ogen*. Onlangs is dit werk gerestaureerd met deze open ogen als confronterend resultaat. Het is naar het origineel. Waarom zijn dan toch eens deze ogen gesloten? De heropening schokt menige beschouwer: het Lam kijkt je aan, het spréékt!

En ik, ik hoor hier-en-nu de stem van de goede Herder. Hij, die als lam zijn leven heeft gegeven voor de schapen. Als een Petrus hoor ik zijn stem: *Weid mijn lammeren, hoed mijn schapen*.

Met deze column wil ik die stem doorgeven aan allen die geroepen zijn om voor de kudde van de goede Herder te zorgen. En hoor dan deze stem uit de ogen van het Lam in de St-Baafs. Er zijn in onze tijd best wel veel stemmen die klagen. Ik vang ze her en der waar ik preken mag op: Ik mis mijn dominee, ik heb mijn ouderling lang niet gezien, en de diaken, ach, die belt me wel 'ns ... Ik hoor schrijnende verhalen. En die vertellen me ook, dat bijbelgebruik en gebed voor een huisbezoek niet vanzelfsprekend zijn.

Wij ambtsdragers staan in dienst van de goede Herder. En schapen willen natuurlijk de stem *van hun Herder* horen. En niet maar van de verre kansel in de kerk, vooral ook aan de keukentafel thuis. Breng het Woord van God midden in het dagelijkse leven van Vaders kinderen. Naar het voorbeeld van Jezus' trouwe dienaar Petrus. Lees zijn twee brieven, en je ziet hem met z'n bijbeltje door de gemeente gaan.

We zijn de veertigdagentijd ingegaan. Neem een snipperdag en breng een bezoek aan de St-Baafs. Laat je meemen door het alledaagse leven van de 15^e eeuw om uit te komen bij het Lam dat door zijn begaafde schilders midden in onze wereld is gezet. Zo wil de goede Herder erbij zijn in ons leven, en Hij wil ons aanspreken en toespreken, vermanen en troosten. Hij wil ons – wij, opgejaagd door onze zorgen en angsten – doen rusten in groene weiden.

Onze grote taak kan ons klein maken. Wie ben ik dat ik Gods Woord zou spreken? Neem je bijbeltje mee in de hand en weet je gedragen door dit gebed uit Hebréeën 13: *'Moge de God van de vrede, die onze Heer Jezus, de machtige herder van de schapen, door het bloed van het eeuwige verbond uit de wereld van de doden heeft weggeleid, u toerusten (...).'* ■

**Nu kijk ik in
twee open ogen.
Het Lam kijkt je
aan, het spréékt!**

¹ Met deze technologie wordt een virtuele 3D-laag op je realiteit gelegd. In je fysieke wereld verschijnen 3D-figuren die versmelten met de echte omgeving

DE BIJBEL - HET BOEK VAN GOD EN MENSEN?

2. De uitleg van de Bijbel

In mijn vorige artikel (*Nader Bekeken*, januari '23) over de *Christelijke Dogmatiek* van Van den Brink en Van der Kooi besprak ik de openbaringsleer van de auteurs. Deze keer iets over hun schriftvisie en hun methode van schriftuitleg. Aan het eind van deze bijdrage beantwoord ik de vraag in de titel van mijn beide artikelen: is de Bijbel het boek van God en mensen?

In hoofdstuk 13 van de *Dogmatiek* schetsen de auteurs de ontwikkelingen op het gebied van bijbeluitleg. Vervolgens kiezen ze zelf voor de zogeheten theologische interpretatie (p. 501), 'een benadering die de laatste jaren is uitgegroeid tot een zeer productieve

beweging in de bijbelse hermeneutiek'. Aanhangers ervan (o.a. Talstra en Vanhoozer) willen geen nieuwe methode, maar willen hun voordeel doen met alles wat waardevol en behulpzaam is in bestaande benaderingen. Die richten elk hun aandacht op een specifiek gebied: op dat wat zich historisch achter de tekst bevindt, op de literaire vorm en de narratieve plot van de tekst zelf, of op de sociologische aspecten van de leesgemeenschappen vóór de tekst.

Ik beperk mij in dit artikel tot een bespreking van de eerste en de derde benadering: de historisch-kritische methode en de filosofische hermeneutiek.

1. De historisch-kritische methode

Sinds de Verlichting (17^e en vooral 18^e eeuw) kwamen er steeds meer vragen rond de historische betrouwbaarheid van de bijbel. Men werd zich ervan bewust dat de Bijbel niet kant en klaar uit de hemel kwam vallen, maar een lange en complexe ontstaansgeschiedenis heeft en een menselijke weg is gegaan. Het besef drong door dat de bijbeltekst niet één op één samenvalt

met de achterliggende gebeurtenissen. Die gebeurtenissen worden in de Bijbel minstens op heel specifieke manieren belicht, geïnterpreteerd en in serie geschakeld. Ze worden daarbij ook wel eens uit het lood getrokken. De bronnen die door bijbelschrijvers zouden zijn gebruikt bleken elk hun eigen stijl- en taalvorm te hebben. Spanningen tussen verschillende bijbelgedeelten werden ernstiger genomen. Tegenstrijdigheden werden niet langer 'schijnbaar' genoemd.

Zo ontstond een historisch-kritische *methode*. Die gaat niet (meer) uit van de goddelijke inspiratie, maar onderzoekt en verklaart de bijbel zoals elk ander boek. Als een boek over wat mensen destijds geloofden. In plaats van de eigen tijd te verstaan in termen van de Bijbel, ging men omgekeerd de Bijbel begrijpen vanuit het raamwerk van de eigen tijd.

Een bruikbare methode?

De auteurs geven op pagina 490 een 'theologische waardering' van deze bijbel-kritische methode: *'Ook al zijn de resultaten van het historisch-kritisch onderzoek tot op vandaag verre van eenduidig, het valt niet te ontkennen dat ze ons veel kennis en inzicht hebben opgeleverd in ontstaan en overlevering van de bijbeltekst. Sterker nog: ze hebben ons inzicht verschaft in de feitelijke omzwervingen van teksten en daarmee ons bepaald bij iets dat theologisch van belang is.'* Maar op pagina 492 voegen ze daaraan toe dat deze wijze van bijbeluitleg de gelovigen veel heeft ontnomen. Door de historische betrouwbaarheid van bijbelse verhalen te ontkennen en nadrukkelijk de menselijkheid van de bijbel naar voren te brengen, ontstond de indruk dat er van een goddelijk boek in feite geen sprake meer kon zijn.

De kernvraag is hier: wat was precies de menselijke inbreng bij de totstandkoming van de Bijbel? En hoe doe je daaraan recht?

Toch is deze methode volgens de auteurs bruikbaar voor gereformeerde theologen. Maar dat is mede omdat ze zelf kritiek hebben op de gangbare gereformeerde theologie, die 'lange tijd moeite had om recht te doen aan de menselijke inbreng bij de totstandkoming van de Bijbel' (p. 492).

De kernvraag is hier: wat was precies de menselijke inbreng bij de totstandkoming van de Bijbel? En hoe doe je daaraan recht? Gereformeerde theologen (Kuyper, Bavinck) spraken over 'organische inspiratie': in dienst genomen door de Geest behielden de bijbelschrijvers hun eigen karakter, stijl en context, maar zonder dat ze fouten maakten. In mijn eerste artikel bleek al dat de auteurs een veel grotere plaats voor de menselijke inbreng inruimen. Hun waardering van deze historisch-kritische methode heeft daar alles mee te maken.

2. De filosofische hermeneutiek

De filosofische hermeneutiek richt de aandacht op wat 'vóór de tekst' ligt: de reacties die een tekst oproept. Deze theorie (de auteurs verwijzen o.a. naar Gadamer¹, p. 495) gaat ervan uit dat teksten een 'surplus aan betekenis' bezitten. De betekenis ligt niet volledig vast in de tekst, maar wordt mede vormgegeven door de reacties van de lezers. De ideeën van die lezers worden echter onvermijdelijk mede

door hun situatie (cultuur, klasse, sekse) bepaald. En hun interpretaties worden (bewust of onbewust) mede door bepaalde belangen gestuurd. Dat betekent dat onbevooroordeelde exegetische en eenduidige uitleg van de bijbeltekst onmogelijk zijn.

Dat is een veel te absolute stelling. Uit een tekst kan bijvoorbeeld blijken dat de auteur echt wel dacht aan en rekening hield met lezers met een andere (culturele) achtergrond of uit een andere tijd. Anderzijds is het natuurlijk wel zaak om als lezers kritisch naar onszelf te kijken: hoe bevooroordeeld ben ik bij het lezen van de Bijbel? En om te lezen 'samen met andere heiligen', uit andere tijden en andere culturen (Ef. 3:18).

De bewering dat de lezer mee bepaalt wat de schrijver bedoeld heeft, betekent dat de betekenis kan wijzigen in de loop der tijd. Dit lijkt mij – als het over het door God geïnspireerde Woord gaat – onjuist! Toch lijken de auteurs hier (gedeeltelijk) in mee te gaan.

De basis voor een goede uitleg van de Bijbel

Maar kunnen we dan in de Bijbel nog het ene, beslissende getuigenis over Gods grote daden horen? Om een antwoord te geven op deze vraag leggen de auteurs eerst uit hoe we aan de Bijbel gekomen zijn.

De canon ontstond, zo schrijven ze, rondom de fundamentele overtuiging van de christelijke kerk dat Jezus Heer

is. Vanuit die belijdenis kwamen er vragen over de verhouding tussen Jezus en de God die Hij zijn Vader noemde. De Concilies van Nicea en Constantinopel formuleerden antwoorden (*dogma's*) die zowel een nadere verduidelijking van de fundamentele boodschap (*kerugma*) vormden als een bescherming tegen misverstanden en verdraaiingen. Ook werden 'geloofsregels'² gebruikt als norm voor de juiste uitleg van het *kerugma*. En geleidelijk aan ontstond in de praktijk van de ge-

De formulering dat de Bijbel altijd weer vanuit Jezus Christus begrepen moet worden is kwetsbaar. Ze leidt zo maar tot onderwaardering van teksten die niet direct ons geloof in Christus raken.

De bewering dat niet de Bijbel maar Christus het fundament is van ons geloof is een valse tegenstelling. De Bijbel zelf gebruikt de uitdrukking 'het fundament van apostelen en profeten' (Ef. 2:20). Juist omdat zij op een bij-

via de Bijbel in contact te komen met God en zijn handelen. Christenen geloven immers dat God handelde zowel in de geschiedenis achter de bijbeltekst als in de totstandkoming van de tekst en in de geloofsgemeenschappen die de tekst op bepaalde manieren uitlegden. 'De gedachte is dat deze teksten zelf pretenderen iets te zeggen over God en over onze plaats tegenover Hem.'

Het woordje 'suggestie' in bovenstaande definitie klinkt nogal vaag. Gaat het niet om wat er letterlijk staat? Bovendien: wat willen we ermee? Proberen Gods 'intentie' op te sporen? En wanneer we die niet met zekerheid kunnen reconstrueren, wat betekent dit dan voor wat een tekst inhoudelijk wellicht duidelijk zegt? Kortom, deze definitie roept vragen op en bevat meteen al een subjectief element.

Als 'teksten pretenderen iets te zeggen' klinkt dat alsof er een derde instantie aan het woord is. Maar in de Bijbel is toch God zelf aan het Woord? Be-doeld is wellicht: God wil in deze tekst iets zeggen over zichzelf en over onze plaats tegenover Hem. Maar: geldt dat van elke tekst? En: gaat de betekenis daar dan in op?

De bewering dat niet de Bijbel maar Christus het fundament is van ons geloof is een valse tegenstelling

meenten de *canon* als een nog wijdere beschermende ring om het *kerugma*. Zo leggen *canon*, *credo*, *dogma*, de *geloofsregel* en het *onder dat alles liggende kerugma* (de boodschap van Jezus Kristus) elkaar in een doorgaande beweging over en weer uit (p. 499). De Bijbel dient dus altijd weer vanuit dit gezichtspunt – van de geschiedenis van Jezus Christus als Heer– begrepen, uitgelegd en toegepast te worden³. Kortom, niet de Bijbel is het fundament van het christelijk geloof. Die ereplaats komt alleen Jezus Christus toe (1 Kor 3:11)!

Ik wil hierbij een aantal kritische kanttekeningen plaatsen. De auteurs verdisconteren niet dat *canon*, *credo*, *dogma* en *geloofsregel* ongelijke grootheden zijn: alleen de *canon* is normatief. Ze komen dan ook in een cirkelredenering terecht (zie p. 499: de belijdenisgeschriften dienen steeds weer vanuit de Bijbel gelezen en – waar nodig – gecorrigeerd te worden).

zondere manier geïnspireerd waren. Bovenstaande benadering hebben de auteurs nodig, omdat ze de betrouwbaarheid van de Bijbel niet meer willen baseren op het goddelijke, geïnspireerde karakter van de Bijbel. In plaats daarvan verwijzen ze naar menselijke reflectie op de Bijbel – dat wat vóór de tekst gebeurt. En dat in aanvulling op de menselijke inbreng bij het totstand-komen van de Bijbel – dat wat achter de tekst gebeurt (zie ook mijn vorige artikel). Dat komt neer op een relativisering van de betrouwbaarheid en duidelijkheid van de Bijbel.

De theologische interpretatie van de Bijbel

De auteurs definiëren de theologische bijbelinterpretatie als volgt (p. 502): '... die uitleg die het ambachtelijk proces van bijbeluitleg volop serieus neemt en daarbij consequent is doordat ze de suggestie van die teksten volgt door dóór te vragen tot op *God*.' Het doel van ons bijbellezen is om

1 Ik vraag mij af of deze verwijzing terecht is. Zie over Gadamer: K. Veling, *Geen eigenmachtige uitlegging. Moderne hermeneutiek en de omgang met de Bijbel*, Kamper Bijdrage XXVIII), 1988.

2 Door de auteurs omschreven als 'samenvattingen van de christelijke geloofsinhoud aan de hand van notities uit apostolische geschriften die later de kern van het NT zouden vormen'. We kunnen daarbij denken aan teksten in de trant van de Apostolische Geloofsbelijdenis, maar dan zonder dat ze de status hebben gekregen van kerkelijke 'belijdenis'.

3 Een vergelijkbare redenering kwam ik tegen bij Hans Burger. Zie mijn 'Het probleem van ons verstaan', in: *Nader Bekeken*, jrg. 28, nr. 4, april 2021, p.140-144, en nr. 5, mei 2021, p. 174-179.

Houvast?

Deze theologische interpretatie roept de vraag op: klinkt in wat we horen dan niet altijd wat we *willen* horen? De auteurs geven een tweevoudig antwoord:

1. Uitgangspunt bij deze benadering is dat God aan de bijbeltekst en aan de historisch-culturele contexten voorafgaat. Dat kunnen we niet bewijzen, maar wel kunnen we verwijzen naar wat ons is overkomen in onze ervaringen met de Bijbel. Óf onze menselijke subjectiviteit staat aan het begin van alles, óf God. In de christelijke geloofsleer 'houden we het' op dat laatste ... Dit is de eerste pijler van deze methode.
2. De theologische interpretatie is gericht op het kennen van God. Daar is de kerk ook op uit en daarom heeft deze methode haar meest natuurlijke omgeving in de kerkelijke gemeenschap. De Bijbel is niet alleen het boek bij uitstek over God, het is ook het boek van de *kerk*. Dit is de tweede pijler.

Zo proberen de auteurs 'projectie' te vermijden. Maar krijgen we op deze manier geen schijnzekerheid, gegrond op menselijke ervaringen die nogal

4 Zie dr. Huib Wilschut, 'De plaats van de schriftleer in de Christelijke Dogmatiek', in: De Bruijne e.a., *Weergaloze kennis. Opstellen (...) aangeboden aan prof. dr. Barend Kamphuis*, Boekencentrum, 2015. Wilschut schrijft dat het niet onlogisch is dat de Bijbel het 'geïnspireerde' Woord van God mag heten wanneer de bijbelschrijvers door God geïnspireerd zijn. Verder legt hij er de vinger bij dat in deze Dogmatiek de openbaringsleer en de leer omtrent de Schrift een gescheiden plaats ontvangen, terwijl beide nauw samenhangen. De crux is volgens Wilschut dat het gezag van de Heilige Schrift niet wordt gebaseerd op de inspiratie, maar op haar inhoud. Dat is niet alleen een afwijken van wat sinds de Reformatie in het gereformeerde belijden en dogmatiseren is gesteld, het heeft ook het risico in zich, dat het gezag van de Schrift uiteindelijk berust op het authentieke getuigenis van mensen (Wilschut verwijst naar een waarschuwing van H. Bavinck).

kunnen verschillen (zie mijn vorige artikel)?

De auteurs hebben het over de Bijbel als boek *over* God en *van* de kerk ... Maar de Bijbel is eerder het boek *van* God *voor* de kerk. Deze korte formule maakt duidelijk waar het verschil zit en waar het om draait: de auteurs zien de Bijbel te veel als getuigenissen van mensen! En nieuwe getuigenissen van mensen moeten eerdere getuigenissen in de Bijbel bevestigen.

De auteurs wijzen, zoals ikzelf hierboven ook deed, op Efeziërs 3:18: 'samen met alle heiligen'. Toch bedoelen we niet hetzelfde. Zij zeggen: het is nodig dat de bijbel voortdurend opnieuw wordt uitgelegd en geactualiseerd. Zo is de kerk een *interpretatiegemeenschap* (p. 504).

Dat is dus invloed van de filosofische hermeneutiek. Maar dan hebben mensen vanuit het verleden per definitie een kleinere inbreng! En: klopt dit wel met wat de Bijbel ons leert? Gods Woord is de waarheid, en blijft tot in eeuwigheid (1 Petr. 1:22-25). In deze *Dogmatiek* zien we steeds weer de Bijbel als menselijke reflectie ('neerslag', p. 507) op 'ervaringen' met God.

Nog iets wat de auteurs opmerken (p. 509): niet de afzonderlijke teksten op zichzelf zijn normatief, maar de *wég* die Israël met zijn God had te gaan. We moeten niet letten op de positie, maar op de beweging van de teksten.

Het lijkt mij hiermee onvermijdelijk dat we bijbelteksten 'onder de maat' verklaren en – in het verlengde daarvan – onze eigen inzichten boven de bijbeltekst plaatsen. Want die 'beweging' is doorgedaan, ook na de afsluiting van de canon.

Het gezag van de Schrift

De auteurs nemen afstand van wat in de protestantse traditie in de loop der

tijd gezegd werd over het gezag van de Schrift. Er zou sprake zijn van een verstrakking en formalisering (p. 486v). Bijvoorbeeld bij de inspiratieleer: die ging eerst over de manier waarop God mensen heeft ingeschakeld (NGB art. 3; vgl. 2 Petr. 1:21), maar vervolgens werd inspiratie een eigenschap van de Bijbel zelf.

Dit lijkt mij een onjuiste tegenstelling.⁴ De Bijbel beschrijft zelf hoe deze Schriften tot stand kwamen: door God 'ingegeven'. De inspiratie als eigenschap van de Bijbel heeft dus alles te maken met haar inhoud.

Een ander punt dat de auteurs aansnijden (p. 513, 514) is de diversiteit van de canon. Die vormt volgens hen een probleem. Want is er eigenlijk wel reden om van eenheid te spreken? De canon van het Nieuwe Testament weerspiegelt bijvoorbeeld de enorme diversiteit van culturele en sociale contexten waarin de belijdenis van Jezus als *Kurios* opgenomen werd. De auteurs suggereren dat de moeite van het zoeken naar een christelijke ethiek een direct gevolg van die diversiteit is. Wat kan te midden van die diversiteit als ethisch gezaghebbend gelden? Hun conclusie is: het feitelijke antwoord op de vraag naar het gezag van de Bijbel blijkt in allerlei kwesties (slavernij, de plaats van de vrouw, huwelijk, vruchtbaarheid, relaties, lichamelijke en geestelijke beperking, ecologie) te worden gegeven in een voortdurende wisselwerking tussen cultuur, context en Bijbel.

Hier wordt niet in rekening gebracht dat het bij deze kwesties om ongelijksoortige zaken gaat. Maar verontrustender is dat in de genoemde wisselwerking kennelijk aan cultuur en context eenzelfde normativiteit wordt toegekend als aan de Bijbel.

Niet alleen de interpretatie, maar ook het gezag van de Bijbel wordt mede bepaald door cultuur en context ...

Conclusie

De Bijbel wordt door de auteurs nog steeds als 'Woord van God' getypeerd. Maar inspiratie (*theopneustie*) mag niet meer een eigenschap van de Bijbel heten. Het gezag van de Bijbel wordt gefundeerd op het getuigenis van mensen (over hun ervaringen met de

Bijbel en over hun omgang met God). De pijlers van hun theologische interpretatiemethode worden dus:

1. mensen die getuigen en daarmee invloed hebben op totstandkoming en inhoud van de Bijbel, en
2. mensen die interpreteren; de kerk als interpretatiegemeenschap.

Het gaat om mensen in het verleden (dogma's, belijdenissen, de geloofsregel) en mensen in het heden (cultuur en context als factoren). De eerste groep heeft duidelijk minder invloed dan de tweede.

Zo wordt de Bijbel een boek *over* God

en *van* mensen, *van* de kerk. Daarmee is het uitgangspunt van de Reformatie en van de gereformeerde traditie verlaten. Het opschrift van mijn beide artikelen zou ik zo willen aanpassen: De Bijbel – Boek *van* God *voor* mensen. Om zo in het spoor van de Reformatie te blijven. ■

In memoriam Pieter Schelling

9 september 1938 – 19 januari 2023

Overrompelend was het bericht van overlijden van Pieter Schelling. In het bijzijn van zijn geliefden sliep hij in vertrouwen op zijn levende Heer en Heiland op donderdag 19 januari in. Na een leven van dienen in liefde kwam de rust bij zijn Heiland.

Pieter Schelling zag het levenslicht in Nijmegen. Hij kon smakelijk vertellen hoe hij als kind meemaakte dat in 1944 de Canadese bevrijders bij de operatie Market Garden oprukten door de straat waar hij woonde en daar kwamen vast te zitten. In hun huis werden Canadese soldaten ingekwartierd met de bekende chocoladerepen. In dezelfde tijd vond de Vrijmaking plaats.

Pieter bereidde zich in de luwte tijdens zijn studie voor op zijn werkzame leven. God zegende hem met Ginie en een rijk gezinsleven. Hij trok in de dienst van noord (Wetsinge-Sauwerd en Leeuwarden) naar zuid (Middel-

burg en s'-Hertogenbosch) en vice versa. Overal herinnert men zich hem als een geboren verteller.

Met zijn brede belangstelling, met een open mind voor wat jongeren beweegt, met een luisterend oor en een warm hart voor de hartsvragen van mensen en een antenne voor de geest van de tijd, wist hij zich hecht geworteld in onze kerken en had ze lief. Met zijn van God ontvangen talenten, ook die

van een onovertroffen taalvaardigheid, wist hij zich door de Here geroepen het altijd frisse en levende woord van God dicht bij het hart van de hoorder te brengen.

Pieter kende een bijkans ongebreidelde, veelzijdige en dienstbare inzet voor het kerkverband. Ook de Stichting Woord en Wereld heeft meer dan dertig jaar genoten van zijn inbreng. Bij alle discussies vandaag kwam hij op voor een goed luisteren naar en recht doen aan alle kanten. Hem kenmerkte zowel de trouw aan het Woord van God, beleden in de kerk, als de trouw aan allen met wie hij in de gekruisigde en opgestane Christus verbonden was. De kerk leeft van het verhaal van Gods grote genade en het wondere werk van de Heilige Geest.

We bidden om Gods troost en nabijheid voor zijn vrouw Ginie en de kinderen en kleinkinderen.

Harm Boiten

**‘Ik verzeker jullie:
als iemand tegen
die berg zegt:
“Kom van je plaats
en stort je in zee,”
en niet twijfelt
in zijn hart,
maar gelooft dat
gebeuren zal wat
hij zegt, dan zal
het ook gebeuren.’**

(MARCUS 11:23; VERG. MATTEÛS 21:21)

De Olijfberg

Bergen verzetten

Ergens als een berg tegenop zien, dat is een gevleugelde uitdrukking waar iedereen wel een idee bij heeft. In Nederland hoef je geen alpinist te zijn om de Vaalserberg te bedwingen, maar voor een fietser vergt het al enige training om in één keer boven te komen op de Keutenberg. Nog anders liggen de verhoudingen in de Alpen. Wanneer je bijvoorbeeld aan de voet van de machtige Matterhorn staat, zakt de moed je al snel in de (berg)schoenen. Ieder gebergte straalt onverzettelikheden uit. De enige bergen die je kunt verzetten zijn bergen werk en dat valt soms al zwaar genoeg.

Onbeperkte genezingsmogelijkheden?

Daarom klinkt het onwaarschijnlijk, wat Jezus zijn twaalf leerlingen belooft. Hij doet een plechtige verzekering: als iemand van jullie een berg opdraagt zich te verplaatsen en zich in zee te storten, zal dat gebeuren. Zolang je maar niet, diep in je hart, twijfelt. Dan zak je door het ijs. Zoals Petrus, toen hij begon te betwijfelen of hij over het water heen naar Jezus toe kon lopen. Je hebt dus een groot geloof nodig. Maar werkt dat echt zo? Kun je de wonderlijkste dingen op commando laten gebeuren, als je geloof maar groot genoeg is? Sommige christenen wijzen op deze tekst wanneer het over gebedsgenezing gaat. Belooft Jezus hier geen onbeperkte genezingsmogelijkheden? Als het je niet lukt om zo te bidden dat iemand anders beter wordt, is jouw geloof blijkbaar niet sterk genoeg. Misschien was er toch twijfel in je hart of het wel zou gebeuren. Dan ligt het aan jou, is de suggestie.

De uitdrukking 'bergen verzetten' herinnert aan een profetie uit het boek Jesaja: 'Bergen mogen zich verplaat-

sen en heuvels wankelen, maar Gods trouw staat vast' (Jes. 54:10). Met andere woorden: nog eerder komt het berglandschap in beweging dan dat God onbetrouwbaar zou zijn. Later schrijft de apostel Paulus: '(...) al had ik alle geloof van de wereld, zodat ik bergen kon verplaatsen – zonder liefde baat het me niets' (1 Kor. 13:2). Het gaat duidelijk om bergen verzetten in de figuurlijke betekenis. Maar Jezus wijst ter illustratie van zijn belofte wel op een bepaalde berg: 'Als iemand tegen die berg zegt (...)'

Welke berg?

Sommige uitleggers denken aan de tempelberg, oftewel de berg Sion. Jezus was de vorige dag met zijn leerlingen in Jeruzalem geweest, waar Hij tekeering tegen de handel op het tempelplein. Hij was diep teleurgesteld in de tempel. Die leverde geen vruchten op, evenmin als de vijgenboom die ze onderweg tegenkwamen. Over die boom had Jezus een vervloeking uitgesproken, ten teken van het dreigende godsoordeel over de tempel: 'Nooit ofte nimmer zal er nog iemand vruchten van jou eten'. Tot ieders verbazing bleken Jezus' onheil-

¹ Zie verder mijn bijdrage 'Was Jezus natuur-onvriendelijk?', *Nader Bekeken* 18, jrg. 18, 2011, p. 205-206. Opgenomen in *Ongemakkelijke teksten van Jezus*, hoofdstuk 44.

spellende woorden de volgende morgen buitengewoon effectief. De vijgenboom was tot aan zijn wortels verdord. Naar aanleiding daarvan nodigde Jezus de leerlingen uit om een berg te verzetten. Deze uitspraak zou dan in het verlengde liggen van zijn oordeelsaankondiging over de tempel en de tempelberg op losse schroeven zetten.

Maar juist van de berg Sion zegt Psalm 125:1 dat die 'onwankelbaar vast staat voor eeuwig', aangezien de HEER daar woont. Bovendien wordt nergens in de evangeliën gesproken over de tempelberg. Dat de tempel gebouwd was op een hoogte, de Sionsberg, kon alleen iemand zien die van buitenaf Jeruzalem naderde. De enige berg vlakbij Jeruzalem die ter sprake komt in deze context is de Olijfberg (Mar. 11:1; 13:3; 14:26). Sterker nog, daar waren Jezus en zijn leerlingen overheen gewandeld op weg naar Betanië, waar ze de nacht hadden doorgebracht. Het is dus de Olijfberg die zich, figuurlijk gesproken, op commando kan verplaatsen.

Berg en zee

Wie op de top van de Olijfberg staat, kan bij helder weer in de verte de Dode Zee zien liggen. En Jezus spreekt hier niet alleen over het verplaatsen van een berg; Hij voegt eraan toe dat diezelfde

2 De HEER ruimt zelf bergen uit de weg (Jes. 49:11) en/of Hij stelt zijn volk in staat dat voor Hem te doen (Jes. 41:15). Zelfs de hoogste berg gooit Hij tegen de vlakke (Zach. 4:7).

3 Ex. 19:18; Ps. 18:8; Ps. 97:5; 104:32; 144:5; Jes. 5:25; Ez. 38:20; Mich. 1:3-4; Nah. 1:5; Hab. 3:6,10.

4 Craig S. Keener, 'Casting Out Mountains (Mark 11:23)', in: *Journal of Gospels and Acts Research* 5, 2021, p. 47-65.

5 Zie: *Het evangelie van Thomas. Vertaald en ingeleid door Riemer Roukema. Met de Koptische en Griekse teksten*, Meinema, Zoetermeer, 2005.

berg zich in zee zal storten: de Dode Zee. Stel je dat eens concreet voor: als met een onzichtbare hand wordt de Olijfberg uit de grond getrokken, opgetild en ongeveer dertig kilometer zuidoostwaarts verplaatst, zodat de Dode Zee ermee gedempt wordt.

Zo'n geologische operatie komt neer op egaliseren van het terrein tussen Jeruzalem en de Jordaanvallei: eerst een berg met de grond gelijkmaken en daarna een binnenzee opvullen met het gesteente van die berg. Zoals in het boek Jesaja staat (een citaat waarmee Marcus zijn evangelie was begonnen): 'Maak de weg van de HEER gereed, maak recht zijn paden', desnoods door de dalen op te hogen en de bergen te slechten (Jes. 40:3-4). Als de HEER eraan komt, moet er ruim baan gemaakt worden, door zijn volk en/of door Hemzelf.² De profeet Zacharia had voorgezegd dat God op de grote dag hoogstpersoonlijk zal ingrijpen om zijn volk uit het door de heidenen belegerde Jeruzalem te redden: dan plant Hij zijn voeten op de Olijfberg, en die zal in tweeën splijten, zodat een veilige vluchtroute ontstaat, dwars door de berg heen (Zach. 14:4-5). Als de HEER alle obstakels uit de weg ruimt, is geen Olijfberg Hem te hoog, geen Dode Zee te diep.

Het is trouwens niet voor het eerst dat Jezus spreekt over bergen verzetten. Dat had Hij ook al gedaan na de verheerlijking op de berg, toen bleek dat de leerlingen een zieke jongen niet konden genezen vanwege hun gebrek aan geloof. Eenmaal teruggekeerd genas Jezus de jongen met een effectief commando. Hij sprak en het gebeurde. Vervolgens richtte Hij zich tot zijn leerlingen: Al zou jullie geloof zo klein zijn als een mosterdzaadje, een minimaal vertrouwen op Mij is genoeg. Daarmee is jullie commando ook effectief. Zeg maar tegen die berg: 'Verplaats je van hier naar daar!'

en dan zal hij zich verplaatsen' (Mat. 17:20). Zonder geloof in Hem werkt het niet. Dit gebeurde niet bij de Olijfberg, maar bij de berg van de verheerlijking. Blijkbaar heeft Jezus deze beeldspraak vaker gebruikt en op verschillende manieren toegepast (verg. Luc. 17:6 over een moerbeiboom).

God en de bergwereld

Moedigt Jezus hiermee iedere gelovige aan om – net als Hij – een commando te geven waarmee (figuurlijke) bergen verzet worden? Zijn serieuze bidders dan tot alles in staat? Zouden wij tegenwoordig ook allerlei genezingswonderen kunnen doen? Maar de praktijk wijst uit dat een berg verplaatsen iets onmogelijks is, althans voor gewone mensen. Alleen bij God zijn alle dingen mogelijk. Wat heeft Hij eigenlijk met de bergwereld?

In het Oude Testament worden bergen als onbeweeglijk beschouwd, diep gefundeerd, met wortels die in de zeebodem verankerd liggen (Deut. 32:22; Jon. 2:7). De Almachtige is de Schepper van het gebergte (Ps. 90:2; Am. 4:13). Hij heeft de bergen vastgezet en brengt het geraas van de zeeën tot bedaren (Ps. 65:7-8). Hij omvat de wateren met zijn holle hand en weegt de bergen op een weegschaal (Jes. 40:12). De bergtoppen behoren Hem toe; ook de zee is zijn eigendom (Ps. 95:4-5).

Zodra de HEER op aarde verschijnt, komen de bergen in beweging. Ze trillen op hun grondvesten, beginnen te beven, zinken weg, stoten rook uit en smelten als was of worden verbrijzeld.³ Job erkent dan ook met de volgende woorden dat God oppermachtig is: 'Hij verplaatst bergen, voor men het merkt; in zijn woede stoot Hij ze omver. De aarde

schudt Hij van haar plaats, zodat haar zuilen wankelen' (Job 9:5-6). Kortom, bergen verzetten is het werk van de Schepper.

Van hogerhand

Dit blijkt ook uit het commando dat Jezus zijn leerlingen aanreikt om een berg van zijn plaats te krijgen. Letterlijk vertaald, moeten zij zeggen: 'Word opgeheven en in de zee geworpen' (HSV). Het *wordt* gedaan van hogerhand. Hun commando zal niet vanzelf effect hebben, en die berg komt niet uit zichzelf in beweging. God is de enige die bergen kan verplaatsen. Hij maakt het onmogelijke mogelijk. En Jezus toonde zijn goddelijkheid door over het water te lopen en bergen niet te beschouwen als obstakels, maar als plekken om rust te vinden en te bidden.

Nu nodigt Jezus de leerlingen uit om met zijn autoriteit op te treden. Als twaalf gezanten mogen zij vol vertrouwen de agenda van Gods koninkrijk uitvoeren. Zoals ze ook in het kader van hun missionaire taak de bevoegdheid hadden gekregen om demonen uit te drijven en zieken te genezen (Mar. 3:15; 6:12-13). Maar zodra zij op eigen gezag gingen handelen, los van Hem, werkte hun commando niet meer.

Uitgezonden door Jezus, waren de leerlingen zijn vertegenwoordigers. Zij hebben gedelegeerd gezag uitgeoefend om weerstanden te overwinnen en het evangelie ongehinderd te kunnen verkondigen. Dat gebeurde na Pinksteren: 'De Heer (...) zette hun verkondiging kracht bij met de tekenen die ermee gepaard gingen' (Mar. 16:17). Volgens het boek Handelingen traden de apostelen steeds in Jezus' naam op. Namens de Heer konden zij de onmogelijkste

dingen laten gebeuren: zieken werden genezen, demonen uitgedreven, zelfs doden opgewekt. En duizenden mensen lieten zich dopen in de naam van Jezus. Als dat geen wonder is!

Wij zijn God niet

Het apocriefe boek 2 Makkabeeën vertelt hoe de goddeloze koning Antiochus Epifanes dubbel gestraft werd: hij verloor een belangrijke slag en werd bovendien getroffen door een ongeneeslijke ziekte. Wat een schande voor iemand die dacht dat hij 'de golven van de zee kon bedwingen en de bergen op een weegschaal kon wegen, alsof hij God was' (2 Mak. 9:8).

Dat is voor ons vandaag evengoed het springende punt: wij zijn God niet. En we zijn ook geen apostelen. Wij hebben een andere rol toebedeeld gekregen dan zij destijds. Aan ons heeft Jezus niet zijn gezag gedelegeerd.⁴

Het zou jammer zijn als een argeloze gelovige zich aan de Vaalserberg, de Keutenberg of de Matterhorn gaat vertellen. Wij kunnen het verzetten van bergen beter aan de Almachtige overlaten. Hij bepaalt of er een aardbeving komt en Hij kan zeeën droogleggen. Hij beslist ook of Hij een wonder laat gebeuren. 'Only God can move mountains, but faith and prayer can move God' (E.M. Bounds).

Geloof en gebed zijn geen wondermiddelen, maar afhankelijkheidsbetuigingen. Laat ieder zich daarom afvragen: Hoeveel vertrouwen heb ik in Jezus Christus? Bid ik in mijn eigen belang of met het oog op de voortgang van Gods koninkrijk? Als de Almachtige géén wonder laat gebeuren, blijf ik dan toch overtuigd van zijn onwankelbare trouw? De HEER zal alles doen om zijn koninkrijk te voltooien, zelfs het onmogelijke. ■

Bergen verzetten volgens het Thomas-evangelie

Het zogeheten evangelie van Thomas (samengesteld in de tweede eeuw na Chr.)⁵ bevat 114 uitspraken die aan Jezus worden toegeschreven, waaronder twee over bergen verzetten.

- * 'Als twee in dit ene huis vrede met elkaar sluiten, dan zullen zij tot de berg zeggen "ga weg", en hij zal weggaan' (uitspraak 48).
- * 'Wanneer jullie de twee één maken, dan zullen jullie mensenzonen worden, en wanneer jullie zeggen "berg, ga weg", dan zal hij weggaan' (uitspraak 106).

'Bergen verzetten' betekent in het Thomas-evangelie vermoedelijk dat iemand bij machte is een innerlijke transformatie te bewerken, die tegen alle natuurwetten indruist. Dit bereikt men door op zoek te gaan naar verborgen wijsheid. Tijdens die spirituele zoektocht wordt allereerst geprobeerd Jezus' uitspraken te begrijpen en vervolgens met behulp daarvan zichzelf te veranderen. Op die manier verenigt men de twee (het mannelijke en het vrouwelijke) tot één androgyn geheel, zoals de mens volgens deze visie oorspronkelijk was bedoeld.

Het Joodse volk overleeft de eeuwen

'De Heer zei tegen Abram: Trek weg uit je land, verlaat je familie, verlaat je naaste verwanten, en ga naar het land dat Ik je wijzen zal. Ik zal je tot een groot volk maken, Ik zal je zegenen, Ik zal je aanzien geven, een bron van zegen zul je zijn (...)'

Genesis 12: 1,2

Dat was het begin, zo'n 3800 jaar geleden. Het begin waarvan?

Van de functie die het latere Joodse volk van God kreeg in het door Hem geleide proces om mens en wereld naar hun eindbestemming te brengen.

Hoe verging het de Joden en hun staat Israël in de loop van de eeuwen? Mag hun overleven een wonder heten?

Abram leefde in Ur der Chaldeeën, een toenmalige wereldstad aan de handelsroute in zuidelijk Mesopotamië, kerngebied van het huidige Irak. Het land was vruchtbaar, gelegen tussen Eufraat en Tigris, rivieren die in Turkije ontspringen en in Irak uitmonden in de Perzische Golf.

Abram behoorde tot het volk van de Hebreëen, dat het stadium van nomadenleven inmiddels achter zich had gelaten. De bevolking droeg het stempel van achtereenvolgende Mesopotamische beschavingen. Archeologische vondsten wijzen op toenmalige luxe, intellectuele activiteit, lucratieve handel. Abram onderscheidde zich religieus niet van zijn medeburgers. Ook hij hing een veelgodendom aan.

Voor de latere Joden was beslissend dat God Abram opriep naar een land te gaan dat Hij hem zou wijzen. Dat land was Kanaän, het gebied tussen de Jordaan en de Middellandse Zee. Qua klimaat en bodemgesteldheid was de diversiteit groot. Er was een opgaan, blinken en verzinken van uit nomadenstammen bestaande vorstendommen. Verzinken gebeurde met de nieuwaankomen Hebreërs niet. Abram had er afscheid genomen van zijn vroegere natuurgoden om de levende God te gaan dienen.

Het belang daarvan valt velen op. Politicus en historicus Abba Eban (1915-2002)

schrijft in *Mijn volk, de geschiedenis der joden* dat er bij Abram 'een omwenteling in 's mensen wereldbeschouwing' plaatsvond. Voordien werden goden in verband gebracht met natuurverschijnselen. Maar God liet Abram daarmee breken. Eban: 'Abram geloofde en diende voortaan een Enig, doelbewust intellect, een God die een zedelijk doel nastreeft en wiens meest kenmerkende eigenschap goedheid is.'

Waarom koos God juist Abram uit? Het motief lag buiten de Hebreër zelf in Gods vrijmacht. Die vrijmacht wordt begrensd door Gods volmaakte karakter, waarin trouw aan zijn eigen beloften wezenlijk is. In het verbond met Abram beloofde God hem bijzondere voorrechten. De Hebreër zou de stamvader worden van een eigen volk in een eigen land. Bovendien zou hij eeuwen later veel (geestelijke) nakomelingen krijgen onder andere volken. Abrams naam – God is hoog verheven – werd daarom veranderd in Abraham: vader van een menigte van volken.

Jodenhaat

Intussen bleek het voortbestaan van eerst de Hebreërs en later de Joden menselijkerwijs gesproken allerm minst vanzelfsprekend. De twaalf stammen die van Abraham, Isaak en Jakob afstamden moesten zich via langdurige gevechten met Kanaänieten omvormen tot een natie. Acht eeuwen later ontstond er onder koning Saul een staat,

die al na zo'n honderd jaar uiteen zou vallen in een noordelijk tienstammenrijk Israël en een zuidelijk tweestammenrijk Juda.

Weer twee decennia later (722 v. Chr.) vielen Assyrische troepen het woongebied van de tien stammen binnen, deporteerden de bevolking om ze tenslotte uit de geschiedenis te laten verdwijnen. Dat laatste gebeurde niet met de afstammelingen van Juda, de vierde zoon van Jacob, de Jehoedi in het tweestammenrijk. Als het Joodse volk

seers, hielden op te bestaan. De Joden niet. Uit hen werd Jesjoe'a, de Mashiach geboren.

Maar daarna? Vanwaar daarna die waarschijnlijk wreedste en meest verspreide haat ooit? In de Middeleeuwen betekende dat uitbanning en onteigeningen onder kerkelijke leiding. Tijdens de Kruistochten en de pestepidemie in 1342 orgieën van anti-joods geweld. In de 16e eeuw in zuidelijk Europa het ultimatum 'doop of dood'. In de 19e, begin 20e eeuw pogroms in Rusland, Oekraïne,

Netanyahu oordeelt dat 'de wedergeboorte van Israël qua geloof en geschiedenis een wonder is'.

Messiasbelijders

Schakelt God de Joden niet gelijk met alle andere volken nadat hun afzondering in Christus haar bestemming vond? Maar vanwaar dan dat antisemitisme? Theoloog Bram van de Beek verklaart de gebleven Jodenhaat in *De kring om de Messias* uit het feit dat Jezus geen los individu is en dat de kring van mensen om Hem heen – christenen, Joden – in zijn lijden participeren.

Uit de Bijbel blijkt dat God de Joden inderdaad als zijn eigen volk blijft zien. Het met de aartsvaders gesloten verbond is vervuld en verbreed, maar niet vervangen. En ja, het lichaam van Christus bestaat nu – zoals indertijd aan Abram beloofd – uit gelovigen uit het Joodse en vele andere volken. Maar als verbondsvolk is de Joodse natie niet losgelaten. Paulus schrijft dat naast 'de volheid van de heidenen' ook 'gans Israël' zal worden behouden (Rom. 11: 25,26, NBG '51). Wat betekent dit anders dan dat er tot op de Jongste Dag Messiasbelijders zullen zijn onder het als afzonderlijk te onderscheiden Joodse volk? God blijft aanwezig in de geschiedenis van Israël.

Ik ben wars van allerlei eindtijdspeculaties. Maar in de proclamatie van de Israëliische staat in 1948 en de terugkeer van zoveel Joden naar het Beloofde Land zie ik een teken van Gods hand in de geschiedenis van dit volk. Paulus sluit zijn betoog over het Joodse volk af met een lofprijzing aan God, die ons – gelovigen uit de volken – in ons (be)oordelen bescheiden moet maken: 'Hoe onuitputtelijk zijn Gods rijkdom, wijsheid en kennis, hoe ondoordringelijk zijn oordelen en hoe onbegrijpelijk zijn wegen' (Rom. 11: 33). ■

In de proclamatie van de Israëliische staat in 1948 en de terugkeer van zoveel Joden naar het Beloofde Land zie ik een teken van Gods hand in de geschiedenis van dit volk.

trokken zij de toekomst in. Tot op vandaag behielden zij in de volkenwereld een eigen plaats.

Waarom juist zij? Waarom zou juist uit hun volk de Messias voortkomen? Waarom werden juist zij apart gezet om zo'n speciale rol te vervullen? Het antwoord is gelijk aan dat ten aanzien van de uitverkiezing van Abram. Uitverkoren betekent niet dat je favoriet bent, zoals je dat op basis van karakter of prestatie kunt zijn. Israël heet in de Bijbel 'het kleinste' en een 'hardnekkig' volk (Deut. 7:7; Ex. 33:3). En toch had God Israël lief. Waarom? Omdat Hij het liefhad.

Liefhad? Maar is het dan geen mysterie waarom juist de Joden zoveel hebben geleden? Voor wat de oudtestamentische tijd betreft, lijkt de diepste oorzaak duidelijk: satan wilde de komst van de Messias voorkomen. Joden leden onder deportaties, liepen het risico te assimileren met de volken die in Babylon en het Romeinse Rijk woonden. Andere naties versmolten met hun overheer-

Polen, Iran, Marokko. En tenslotte de holocaust als absoluut dieptepunt.

Zouden volgens de wetten van de geschiedenis de Joden als volk al niet lang moeten hebben opgehouden te bestaan? Ja, gedecimeerd werden ze. Benjamin Netanyahu constateert in zijn autobiografie *Bibi, my story* dat er zonder de tragiek van vervolging en assimilatie nu zo'n tweehonderd miljoen Joden hadden moeten zijn. Het zijn er maar twaalf miljoen.

En toch, na veertien eeuwen diaspora kregen zij in 1948 in het Beloofde Land zelfs weer een eigen staat terug. Tegelijk duurde ook daarna het geweld voort. Arabieren wilden de Joden de zee indrijven: Onafhankelijkheids-, Zesdaagse en Yom Kippoeroorlog. Werner Keller schrijft in *Zij werden verstrooid onder alle volken* dat 'er nooit enig ander volk was met zo'n onverbreekelijke verbondenheid en innige samenhang die over tijd en ruimte heen door de hele periode van de geschiedenis heeft standgehouden'. En

Gender: een kluwen van ideologie, onwetendheid en pijn

Een interview met drs. Elise van Hoek-Burgerhart

Binnenkort behandelt de Tweede Kamer de zogenaamde *Transgenderwet*. Deze wet moet het voor iedereen heel gemakkelijk maken om de wettelijke registratie van het eigen geslacht te veranderen. Een eerste debat in de Kamer, in september vorig jaar, was heftig.

Dat kwam onder andere doordat de campagne *Gendertwijfel* (zie Manifest – Gendertwijfel) aandacht had gevraagd voor de ingrijpende gevolgen die invoering van de wet zou hebben. Een van de ondertekenaars van dit manifest is Elise van Hoek-Burgerhart.

Wie is zij, hoe raakte ze betrokken bij deze campagne en welke bezwaren heeft ze tegen de wet?

Elise, wil je jezelf even voorstellen?

‘Ik ben getrouwd met Peter en we hebben vier kinderen tussen de veertien en acht jaar. We leven mee in een hervormde wijkgemeente binnen de PKN.

Ik ben opgeleid als maatschappelijk werker en als socioloog. Nadat ik een aantal jaren in de hulpverlening had gewerkt, werd ik ruim achttien jaar geleden beleidsmedewerker en later manager van de afdeling Onderzoek & Beleid bij NPV – *zorg voor het leven*.

De NPV is een christelijke organisatie die opkomt voor de beschermwaardigheid van het leven. Dat doen we door het geven van voorlichting en door het bieden van hulp aan mensen die concreet te maken hebben met vragen rond gezondheid en ziekte. Daarnaast werken we aan beïnvloeding van wetgeving en van beleid dat raakt aan medisch-ethische thema’s. Ik houd me vooral met dat laatste bezig.’

Hoe ben je betrokken geraakt bij de campagne Gendertwijfel?

‘Steeds meer mensen, vooral jongeren, lijden aan *genderdysforie*. Ze voelen zich ongelukkig over hun biologische geslacht (of sekse). Vaak worstelen ze met de vraag of transitie, de aanpassing van hun lichaamskenmerken aan die van het andere geslacht, een goede keuze is. Ook voor ouders of een partner geeft dit grote vragen. Sommigen kloppen voor advies en ondersteuning aan bij de NPV. Je vraagt je dan af hoe het komt dat dit verschijnsel zo toeneemt. Dat is de ene kant.

De andere kant is dat ik voor mijn werk ook contacten heb in Europa en allerlei internationale documenten over *gendermainstreaming* onder ogen kreeg. Die lijken te gaan over gelijke rechten voor mannen en vrouwen, maar al gauw werd me duidelijk dat er meer speelde. De bedoeling van *gendermainstreaming* is om – wereldwijd – het verschil tussen man en vrouw in het maatschappelijke en juridische systeem op te heffen en ethische normen rond seksualiteit af te schaffen. Dat alarmeerde mij en daarom heb ik dit onderwerp intern en extern op de agenda gezet. En dan kom je dus in een kluwen terecht van ideologie,

onwetendheid, echte pijn en grote weerstand. Er zijn sterke krachten in het spel met ook duistere kanten. Mensen die echt lijden aan genderdysforie kunnen daar de dupe van worden, maar ook vrouwen en kinderen.’

Dat klinkt alarmerend. Kun je die kluwen wat ontwarren voor de lezers? Wat heeft bijvoorbeeld de Transgenderwet te maken met die *gendermainstreaming*?

‘Om dat te ontdekken moet je weten wat die wet precies behelst. Momenteel hebben we al een transgenderwet. Die biedt mensen de mogelijkheid om de geslachtsaanduiding in hun geboortepapieren te laten wijzigen. Maar daarvoor hebben ze een verklaring nodig van een deskundige. Veruit

de meeste verklaringen worden verstrekt aan mensen die de diagnose genderdysforie hebben gekregen en die bezig zijn met een medisch transitietraject. Als de nieuwe wet wordt aangenomen vervalt de voorwaarde van een deskundigenverklaring. Dan kan iedereen naar de burgerlijke stand in de eigen woonplaats gaan om de *M* op zijn geboortepapieren te laten veranderen in een *V*, of omgekeerd. Zelfs kinderen onder de zestien

kunnen dan hun geslachtsregistratie laten wijzigen, al moet over hun verzoek wel een rechter beslissen. Ouders kunnen daarbij buiten spel komen te staan.

De transgenderwet is ooit ingevoerd om door de mogelijkheid van ‘juridische geslachtsverandering’ het leed van mensen met genderdysforie te verminderen. De bedoeling van het nieuwe voorstel is een heel andere. Het draait om ‘zelfidentificatie’: alleen jij beslist of je man of vrouw bent. Anderen hebben bij je geboorte wel een geslacht aan je ‘toegekend’, maar dat is niet van belang. Beslissend is hoe je je voelt. Een deskundigenverklaring past daar niet bij, die is alleen maar betuttelend.

Natuurlijk is er geen sprake van een echte geslachtsverandering. Wat er in feite gebeurt is dat op de geboorteakte niet meer iemands biologische geslacht wordt geregistreerd, maar diens ‘gender’ of ‘genderidentiteit’: hoe de persoon zichzelf ervaart. Met de nieuwe transgenderwet wordt zo’n verandering juridisch normaal.

Wat mensen zich niet realiseren is dat dit neerkomt op een ontkenning van de eigenheid van de geslachten. Het begrip ‘geslacht’ verliest daarmee zijn betekenis. En er is dan

‘Het nieuwe voorstel draait om ‘zelfidentificatie’: alleen jij beslist of je man of vrouw bent’

uiteindelijk geen ijkpunt meer waaraan iemand zijn genderidentiteit kan afmeten.’

Maar in de Tweede Kamer klonken stemmen die zeiden dat we mensen het recht niet mogen ontzeggen om zelf een keuze te maken waarbij ze zich goed voelen. En dat deze wet eigenlijk niet veel voorstelt. Het gaat om één lettertje ...

‘Dat is te gemakkelijk gedacht. Want de wet heeft wel degelijk grote gevolgen, niet alleen voor de mensen die het ene lettertje laten vervangen door het andere, maar voor de hele samenleving.

Ga maar na: transvrouwen (mannen die als vrouw geregistreerd staan, maar nog gewoon een penis kunnen hebben)

moeten toegang krijgen tot sanitaire ruimtes voor vrouwen, blijf-van-mijn-lijfhuizen en vrouwengevangnissen. Dat brengt risico’s met zich mee voor de vrouwen daar. In de sport ontstaat oneerlijke concurrentie, opnieuw ten nadele van vrouwen. Medisch onderzoek en behandeling worden bemoeilijkt als het feitelijke biologische geslacht niet geregistreerd staat.

Wie even verder nadenkt beseft dat er nog veel meer verandert: het wordt normaal gemaakt dat ‘mannen’ baren en ‘vrouwen’ kinderen verwekken; dat kinderen geconfronteerd worden met een vader die zegt vrouw te zijn, of met een moeder die zegt man te zijn. Vaderschap en moederschap worden zo losgekoppeld van het man en vrouw zijn. Kinderen zijn de eersten die de dupe worden. Zij kunnen bovendien de dupe worden van de mogelijkheid die ze zelf krijgen om als iemand van het andere geslacht door het leven te gaan. Want kinderen overzien de implicaties van hun beslissingen niet, ook al denken ze zelf wilsbekwaam te zijn. We beschermen jongeren toch ook tegen roken en alcohol? Hoe moeilijk moet het zijn om zo’n stap terug te draaien als ze later spijt krijgen – ook als ze geen medische transitie hebben ondergaan.

Als de transgenderwet wordt aangenomen zal de samenleving zich moeten conformeren. Wet- en regelgeving moet worden aangepast en iedereen wordt geacht de juiste aanspreekvormen en benamingen te gebruiken. In een verlos-

kundige kliniek moet dan bijvoorbeeld het woord moeder vervangen worden door barendende ouder. Dat gebeurt al in het buitenland.

Hier zie je precies wat met gendermainstreaming wordt beoogd: het opheffen van het verschil tussen man en vrouw in het maatschappelijke en juridische systeem.’

Hoe kan het eigenlijk dat de ideeën over gendermainstreaming zo opkomen? Onze grootouders zouden raar hebben opgekeken als ze hoorden dat je van geslacht zou kunnen en mogen veranderen.

‘De laatste decennia hebben filosofen, psychologen en feministen veel geschreven over geslacht. In hun denken zijn belangrijke verschuivingen zichtbaar. De gedachte dat biologisch geslacht er niet toe doet komt bijvoorbeeld bij de feministische filosoof Judith Butler vandaan. In haar visie word je niet als jongen of meisje geboren, maar *maken* ouders en professionals kinderen mannelijk of vrouwelijk, door ze zo te benaderen en op te voeden. Hierdoor zouden kinderen de rollen aannemen die bij hun man- of vrouw-zijn horen. ‘Trans zijn’ is dan het opkomende begrip van jezelf waarbij je ontdekt dat jouw genderidentiteit in strijd is met de *toewijzing* van de arts of verloskundige bij de geboorte. Die heeft het mis gehad. Afhankelijk van de identiteit van de eigenaar kan een penis dan ook bij een vrouw horen.

Sommigen beweren dat binaire (man-vrouw) geslachtelijkheid een overblijfsel is van Westers kolonialisme. Ze wijzen dan naar inheemse bevolkingsgroepen waar ‘een derde geslacht’ voor zou komen.

Deze ideeën sluiten aan bij de wens van deze tijd om zich niet te laten beknotten door vaste normen en grenzen die samenhangen met het man-zijn en vrouw-zijn. Ze werden aanvankelijk vooral bij vrouwen- en genderstudies aan de universiteiten onderwezen, maar inmiddels dringen ze in de hele samenleving door. En ze worden versterkt doordat de medische technologie het mogelijk maakt ons begrensd lichaam op allerlei manieren te veranderen.

Films, tv, radio en sociale media spelen ook een belangrijke rol. Lhbt+’ers zijn in allerlei programma’s prominent aan-

**‘Deze ideeën sluiten
aan bij de wens van
deze tijd om zich niet
te laten beknotten
door vaste normen en
grenzen die samen-
hangen met het man-
zijn en vrouw-zijn’**

wezig, vaak als slachtoffers van vermeende of reële discriminatie, maar ook als rolmodellen. Goed beschouwd zijn lhbt+’ers heel verschillende categorieën mensen. De letters verwijzen naar hun seksuele oriëntatie (lhb), hun genderidentiteit (t) of hun (afwijkende) geslachtskenmerken (i). Maar doordat ze voortdurend als één groep worden gepresenteerd ontstaat het beeld dat er een scala aan mogelijkheden is als het gaat om man en vrouw zijn.

Ook binnen het onderwijs worden verschuivende opvattingen over geslacht actief uitgedragen. Jonge kinderen worden al gestimuleerd om hun geslachtskenmerken, seksuele oriëntatie, genderidentiteit en genderexpressie te ontdekken, te accepteren of zelfs te kiezen. Middelbare scholieren leren uit nieuwe lesboeken dat er biologisch gezien meer dan twee geslachten zijn. Iets wat in strijd is met de biologische feiten.

Over deze culturele beweging is meer te lezen in de NPV-brochure *M-V-X-Y. Over geslacht en gender, identiteit en cultuur.*

Je had het over sterke krachten met duistere kanten. Wat bedoel je daarmee?

‘Woorden als inclusie en gelijkheid klinken positief. Niemand wil toch discrimineren? De meeste mensen gaan daarom zonder kritisch nadenken en misschien wel te goeder trouw mee met de ontwikkelingen. Maar de snelheid waarmee die ontwikkelingen plaatsvinden is alleen maar mogelijk dankzij een aantal organisaties die – al dan niet achter de schermen – invloed uitoefenen, landelijk, op Europees en op wereldniveau.

Zo hebben de Verenigde Naties een onafhankelijk ‘expert bescherming tegen geweld en discriminatie gebaseerd op seksuele oriëntatie en genderidentiteit’. In 2021 stelde deze Victor Madrigal-Borloz in een rapport dat niet van mensen mag worden verlangd dat ze rollen, expressievormen en gedrag aannemen die passen bij het hun toegewezen geboortegeslacht. Samenlevingen die dat wel doen zijn volgens hem fundamenteel onrechtvaardig. Want ze baseren zich op stereotypen en machtsverschillen en dát zou de oorzaak zijn van geweld tegen en discriminatie van ‘vrouwen en meisjes, inclusief lesbische, biseksuele en transpersonen; van homo’s, biseksuele en transpersonen; en van anders genderdiverse personen en interseksepersonen’. De expert vindt dat staten de plicht hebben om dat onrecht te bestrijden en om genderidentiteit op basis van zelfidentificatie te erkennen. Laten we ook niet vergeten dat de translobby met enorme hoeveelheden geld gesponsord wordt, onder meer door farmaceutische bedrijven en medische zorgverleners die grote

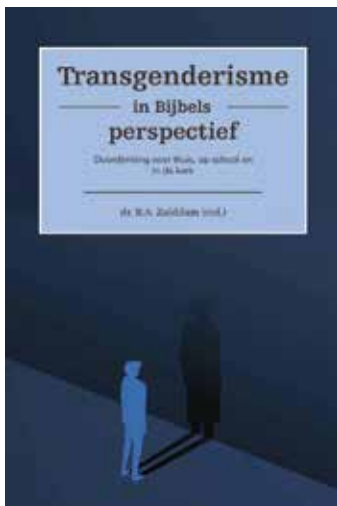
financiële belangen hebben bij de transgenderzorg. Maar met die duistere krachten bedoel ik ook geestelijke krachten die de waarheid van de mens als scheepsel en als beeld van God, en ook Gods plan met het huwelijk als een veilige plek voor mannen, vrouwen en kinderen, willen uitwissen.’

Nog even terug naar het begin van ons gesprek. Je vroeg je af waardoor het aantal mensen dat lijdt aan genderdysforie zo toeneemt. Heeft het te maken met de kluwen die je nu een beetje ontward hebt?

‘Dat denk ik zeker. Ik heb daar ook over geschreven in de bundel *Transgenderisme in Bijbels perspectief*. Zo’n twintig jaar geleden kwam het maar heel weinig voor dat mensen zich ongelukkig voelden over hun eigen geslacht of het gevoel hadden in het verkeerde lichaam te zitten. Meestal waren het jongetjes die leden aan deze genderidentiteitsstoornis (zoals het toen heette) en vaak ging het weer over. Momenteel neemt vooral het aantal tienermeisjes met genderdysforie schrikbarend toe. Men verklaart dat door de toegenomen media-aandacht en sociale acceptatie. Maar is daarmee alles gezegd?

Genderrollen liggen tegenwoordig – ook onder christenen – niet meer zo vast. Vaders doen mee in de huishouding, moeders hebben een baan, jongens koken en meisjes willen een stoere mountainbike. Dit is breed geaccepteerd en van ‘hokjesdenken’ hebben we toch afscheid genomen? Je zou dan verwachten dat problemen

met geslacht en genderidentiteit afnemen. Maar het omgekeerde gebeurt. Veel waarschijnlijker is het dat de toename te maken heeft met de veranderende culturele opvattingen over geslacht die bewust aan kinderen en jongeren worden opgedrongen. Je mag daarbij gerust van een genderideologie spreken. Als je identiteit, geslacht, genderidentiteit en seksualiteit van elkaar losmaakt is dat verwarrend, ontwrichtend en destructief. De mens is één naar lichaam, ziel en geest. Je *hebt* niet alleen een lichaam, je *bent* een lichaam. Je lichaam is wondermooi gemaakt met biologisch doelgerichte processen. En boven alles: je lichaam is beziel. Dat onderscheidt ons ook van dieren. Mannen en vrouwen verschillen van elkaar en zijn daardoor tot voortplanting in staat. De idee dat je van een man een vrouw kunt maken met behulp van medische technologie, is een leugen.

‘Je hebt niet alleen een lichaam, je bent een lichaam’

Kwetsbare jongeren worden de dupe van de genderideologie. Het is dan ook heel belangrijk in de opvoeding een positieve, bijbelse boodschap over hun lichaam mee te geven aan kinderen.’

Je hebt de nodige energie gestoken in het debat rond de wijziging transgenderwet, in de hoop dat die niet aangenomen wordt. Maar wat als die hoop niet uitkomt?

‘Mocht deze wet aangenomen worden, dan zal daarna het wetsvoorstel strafbaarstelling *conversietherapie* geagendeerd worden. In de volksmond heet dit een verbod op homogenezing, maar het gaat ook om genderidentiteit. Het kan dan zomaar strafbaar worden om gesprekken te voeren met jongeren en kinderen om hen te weerhouden van een transitie. Dat is een bedreiging voor de vrije beroepsuitoefening van psychologen en psychiaters, maar ook voor kerken en pastoraat, misschien zelfs voor ouders. Het is winst dat de Raad van State in januari met een negatief advies kwam over dit wetsvoorstel. Laten we hopen en bidden dat steeds meer ogen opengaan. De bewustwording groeit en er komt meer debat op gang, dat is winst!’ ■

Leestips:

- Laura Perry, *Een transgender komt thuis*, Erdee Media Groep – Uitg. De Banier, 2022
- Dr. B.A. Zuiddam (red.), *Transgenderisme in Bijbels perspectief – Doordinking voor thuis, op school en in de kerk*, De Banier, Apeldoorn, 2022.
- NPV brochure *M-V-X-Y. Over geslacht en gender, identiteit en cultuur*
- Drs. J.A. Schippers (red.), *Gendergelijkheid. Transgenderpersonen tussen ideologie en compassie*, Erdee Media Groep – Uitgeverij de Banier, 2021.
- <https://www.npvzorg.nl/themas/genderdysforie>
- www.bijbelsberaadmv.nl
- <https://genderpunt.nl>
- <https://vernieuwd.com/bijbel/transgender>

NIEUW ZICHT OP PAULUS EN ROMEINEN?

Valentin de Boulogne, *Paulus*

In 2021 verscheen een boekje van Ton de Ruiter, voorheen GKV-predikant. Het gaat over de uitleg van Romeinen 7:14-26 en is duidelijk een vervolg op zijn eerdere publicatie *Jezus in ons. Een andere kijk op verzoening* (2009), waarin hij stelt dat Jezus niet gekomen is om voor ons te betalen, maar om ons hart te veroveren en ons leven te vernieuwen.

Het uitgangspunt van De Ruiters uitleg is: Romeinen 7 beschrijft de totale onmacht van een mens om het goede te doen, en gaat tegelijk over een mens die zich verheugt in de wet van God. Dat betekent een dilemma: van welk mens geldt beide tegelijk?

Kun je van een christen zeggen dat hij totaal onmachtig is om het goede te doen? En kun je van een niet-christen zeggen dat hij zich verheugt in de wet van God?

Aan dit dilemma zit de oude vraag vast of Paulus, die de ik-vorm gebruikt, hier wel of niet over zichzelf schrijft.

H. Ridderbos koos in zijn commentaar op Romeinen als oplossing dat Paulus over zichzelf schrijft, maar dan over de tijd vóór zijn bekering. Maar J. van Bruggen toont in zijn commentaar aan dat dit niet vol te houden is. Hij blijft vasthouden aan de 'klassieke' uitleg, dat er bij christenen sprake is van een innerlijke strijd.

Evangelische christenen

De Ruiter zoekt aansluiting bij evangelische christenen die nadruk leggen op het werk van de Geest, waardoor gelovigen de zonde overwinnen. Gelovigen kunnen doen wat God van hen vraagt. Je bent 'veranderd' en je vervult de eis van de wet doordat je wandelt naar de Geest (p. 41). Zó ben je bevrijd van de veroordelende en dodende wet (Rom. 8:1-4). Totale onmacht is er alleen bij ongelovigen die zich volhardend verzetten ...

Wie beweert, dat er in christenen nog iets dubbels aanwezig is ná hun bekering/wedergeboorte, doet tekort aan het werk van de Geest en gaat in tegen heel de Bijbel. En wie volhoudt dat Paulus het in Romeinen 7 heeft

Volgens De Ruiter voert Paulus een soort toneelstukje op: hij speelt de rol van iemand die nog los is van Christus

over zichzelf als christen, doet af van wat er letterlijk staat: totale onmacht om het goede te doen. Dat is wat Calvijn en de Kanttekeningen bij de Statenvertaling doen: gewoon ontkennen wat er staat.

Oplossing

De Ruiter meent dat het hier *letterlijk* om een onmogelijk dilemma gaat. Het is zó duidelijk een onmogelijkheid, dat het volgens hem een *stijlfiguur* moet zijn. Paulus voert een soort toneelstukje op: *dan doe je net alsof je iets ervaart of meemaakt, terwijl iedereen weet dat je het 'speelt'* (p. 26).

In dit toneelstukje laat Paulus zijn worsteling als 'ongelovige' met Gods wet zien, inclusief de wanhopige uitroep van vers 24: Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen? Dat hij in vers 25 als gelovige wijst op Christus als de enige uitweg noemt De Ruiter een soort opmerking tussen haakjes, als een 'knipooog'. In vers 26 speelt Paulus weer de rol van iemand die nog los is van Christus.

Doel

Paulus gebruikt volgens De Ruiter deze stijlfiguur om een paar dingen duidelijk te maken:

- Dat de wet nog steeds een plaats heeft in het leven van gelovigen.
- Dat je door het geloof in Christus kracht (de Geest) krijgt om die wet te kunnen vervullen.

Bovendien wil hij door zo te schrijven 'geloofsgehoorzaamheid' bewerken en versterken.

Dat laatste noemt De Ruiter het *hoofdthema* van heel de Romeinenbrief.

Bij deze uitleg valt volgens hem alles op z'n plaats. En dit past ook in het geheel van Paulus' brief: alleen door het geloof (1:17) kun je de Geest van Christus ontvangen en

kun je je wel aan Gods wet houden (8:4). Het is door die 'geloofsgehoorzaamheid' (1:5) dat in gelovigen de 'gerechtigheid Gods' ontstaat (p. 32).

Bespreking

Ik heb veel en ook grote vragen en bezwaren bij dit boekje. Ik beperk mij tot een aantal punten.

Het betoog van De Ruiter berust mijns inziens meer op redenering dan op exegese van de bijbeltekst. Bovendien is zijn redenering meerdere malen niet consistent. Bij de onderbouwing van zijn bewering dat gelovigen in staat zijn zich aan de wet van God te houden, is hij selectief in het noemen van teksten. Hij verwijst naar gelovigen in de Bijbel, ook in het Oude Testament, die 'onberispelijk' heten, maar verdisconteert niet dat van diezelfde personen ook zonden worden benoemd (Job, Noach, David, Zacharias). Enerzijds wil De Ruiter Romeinen 7 zo letterlijk mogelijk nemen (totale machteloosheid), anderzijds nuanceert hij bijbelteksten die gaan over 'alle mensen zondaars', bijvoorbeeld in zijn bespreking van Rom. 3 (p. 35-36).

De Ruiter redeneert: wie ongehoorzaam is, is ongelovig. Daarom kan in Romeinen 7 niet een gelovige aan het woord zijn en kan het niet gaan over mij als christen.

Hier komt een remonstrants trekje naar boven: Christus stelt kracht *beschikbaar*. Het is aan jou of je die wel of niet aanneemt (p. 42, 61, 77). Vervolgens redeneert De Ruiter: wie gelooft, pakt die kracht van Christus áán.

Geen zwakke momenten dus? Dan geef je volgens mij blijk van óf oppervlakkig zondebegrip, óf weinig zelfkennis. Of beide.

Zonder zonde?

Maar hoe serieus neemt De Ruiter zijn eigen uitgangspunt, namelijk dat gelovigen door de kracht van de Geest geen zonde meer doen?

Met verwijzing naar onder andere Efeziërs 4 noteert hij dat er *groei* in geloofsgehoorzaamheid is (p. 54), maar hij werkt dat niet uit. Hij heeft het over twee tegengestelde krachten in het leven van gelovigen, zegt zelfs dat ook gelovigen niet zonder zonde zijn, maar verwerpt de opvatting dat ook maar de geringste gedachte of neiging die tegen enig gebod van God ingaat, mensen al tot zondaars maakt (HC, zd.

44). Hij noemt dat een denkfout en een misvatting. Iets wordt pas zonde wanneer je iets verkeerd gaat dóen. Niet de begeerte van Adam en Eva, maar het eten van de vrucht zou pas zonde zijn (p. 52, 72).

Wel doen mensen nog 'per ongeluk' of 'ongemerkt of onbewust' zonde. Zoals Petrus. Maar dat hoort bij een leerproces... (p. 54v, zie ook p. 72). Ook Jezus had lichamelijke verlangens, die Hem tot ontrouw aan de Vader wilden brengen. Maar Hij weerstond die verlangens. Door het geloof in Hem kunnen wij dat ook!

God vraagt niet wat wij niet kunnen, dat zou oneerlijk, onbillijk en wreed zijn, redeneert De Ruiter (p. 56, 71). Zo bagatelliseert hij de zonde, om zijn uitgangspunt toch maar vol te kunnen houden.

Maar Jezus zegt iets anders (Mat. 5): 'Wie een vrouw aanziet om haar te begeren ...' En: 'Wees dus volmaakt, zoals jullie hemelse Vader volmaakt is!'

Rechtvaardiging door het geloof?

'Gerechtigheid Gods' is bij De Ruiter gelijk aan 'heilig leven door de kracht van God' (p. 32v). Geloof is middel om die kracht te ontvangen. Maar je bent pas rechtvaardig als je stopt met (bewust) zonde doen.

Ik kan dit moeilijk anders lezen dan als: toch gerechtvaardigd door het doen van de wet.

Dat is geen 'nieuw zicht' op Paulus en Romeinen, maar juist een doven van het licht dat Paulus laat schijnen. Denk aan Luther! En aan Romeinen 3:21: er is gerechtigheid Gods *buiten de wet om!*

Maar voor het besef van De Ruiter

is er nog weinig veranderd als gelovigen nog ‘machteloos’ (kunnen) zijn. Omdat hij alleen naar heiliging kijkt en niet naar rechtvaardiging zónder werken.

Het is positief dat De Ruiter, anders dan veel evangelische christenen, de wet nog steeds een plaats wil geven in het leven van gelovigen. Maar hij verwerpt het kader van de Heidelbergse Catechismus: leven uit dankbaarheid voor de geschonken verlossing.

En wat doet God met zonden van vroeger? Het trieste van deze studie is dat er met geen woord over vergeving gesproken wordt. Zelfs nauwelijks over verzoening. Gerechtigheid is voor De Ruiter geen toegerekende gerechtigheid (Rom. 4), dat wil zeggen gerechtigheid als onverdiend geschenk (p. 43 en noot 28 op p. 55/56). En verzoening is voor hem ‘verandering’: dan doe je het (weer) goed, en dus is het dan goed tussen God en jou. Denk aan de leer van H. Wiersinga.

Het nieuwe verbond en de komst van (de Geest van) Christus

Maar wat is dan nog de betekenis van Christus en de noodzaak van zijn komst op aarde?

Volgens De Ruiter hebben mensen alleen kracht van boven nodig. Namelijk Gods liefde of Gods Geest (p. 77v). En die was ook in het Oude Testament al beschikbaar. Kijk maar naar Abraham! Ook toen konden mensen door die kracht van God de zonde overwinnen. Een verschil is (misschien, want De Ruiter is hier niet duidelijk over), dat via Christus die kracht beschikbaar komt voor een breder publiek: niet alleen voor Joden, maar ook voor heidenen. En dat wordt vooral met Pinksteren zichtbaar.

We lezen dus niets over de noodzaak van het offer van Christus, of over het bloed van Christus, dat reinigt van de zonde (Hebreeënbrief).

Wat De Ruiter schrijft (p. 56v en 69v) is in feite dus ook een ontkenning van de noodzaak van een nieuw verbond, waarbij God door zijn Geest zijn wet in onze harten schrijft.

Ten slotte

Dit boekje is geschreven vanuit het vooraf ingenomen standpunt: verwerping van de leer van ‘verzoening door vol-

doening’ (zie o.a. noten 20 en 23). Op die manier wordt er naar een conclusie toe geredeneerd. Dat zie je bijvoorbeeld in de opmerking: ‘die dubbelheid vind je soms wel bij christenen, maar dan vanuit aangeleerd gedrag’ (p. 72). Zijn eerdere boek werd in *Nader Bekeken* uitgebreid besproken (jan. 2009 en apr. 2010). Nergens blijkt dat De Ruiter daar iets mee gedaan heeft. Hij noemt in deze studie een paar keer instemmend het commentaar van Ridderbos, maar citeert niet correct (p. 35, 80). Verwijzingen naar het commentaar van J. van Bruggen zijn meestal kritisch. Alleen op pagina 52 instemmend, maar ook hier niet correct: Van Bruggen legt Galaten 5:17 echt anders uit dan De Ruiter!

Zo moet heel dit boekje in feite dienen als nadere onderbouwing van zijn eerste boek. Wat mij betreft: een mislukte poging. De voorgestelde stijlfiguur is niet geloofwaardig. En de uitleg daarvan bij de verzen 24-26 is wel erg gewrongen, zelfs tegenstrijdig. En als ‘totale onmacht’ alleen bij verharde ongelovigen voorkomt, voor wie schrijft Paulus dan eigenlijk?

Kortom: de klassieke exegese heeft voor mij nog steeds de sterkste papieren!

Dit dunne boekje roept veel vragen op. Het maakte mij zelfs wat moedeloos: hoe kun je De Ruiter nog bereiken met het werkelijke evangelie van Jezus Christus?

Misschien zou hij Leviticus moeten bestuderen: over de betekenis van de verschillende offers. En studie maken van teksten in het Nieuwe Testament die Jezus aanwijzen als het Lam Gods dat de zonde wegneemt (Joh. 1:29; 1 Kor. 5:7; Op. 5:9) en vervolgens van het boek Hebreeën over de betekenis van het verzoenend offer door het bloed van Christus. ■

N.a.v.:
Ton de Ruiter,
*Gaat Romeinen 7
over mij? Wat ken-
merkt een christen?*
*Nieuw zicht op
Paulus en Romei-
nen*, Boekscout,
Soest, 2021, ISBN
9789464314397,
106 pag.,
prijs € 18,99

UIT DE WEKKER

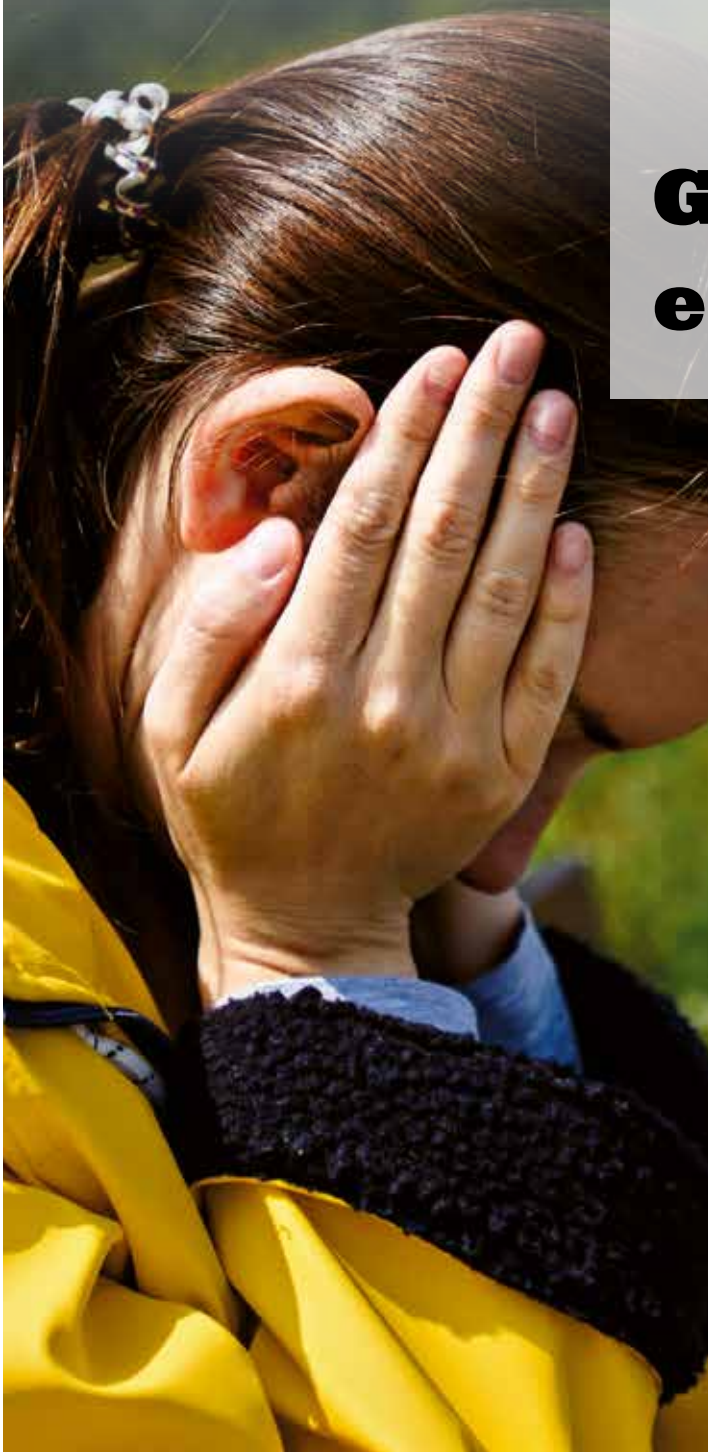
VAN 9 DECEMBER 2022

Het nummer van De Wekker dat op 9 december 2022 verscheen is een boeiend themanummer gewijd aan 'geloof en autisme'. Daarvoor wordt terecht de laatste jaren vaker aandacht gevraagd. Met name lezenswaardig vond ik het interview dat Tineke Boele had met Hanneke Schaap-Jonker. Schaap, die psycholoog en theoloog is, publiceerde onlangs samen met dr. Gert van den Brink een boek hierover ('Anders voelen, anders geloven'). Titel van het interview is: 'Rationeel geloven en intens beleven'.

Geloofsbeleving en autisme

Hanneke Schaap-Jonker is rector van het Kennisinstituut Christelijke GGZ en bijzonder hoogleraar klinische godsdienstpsychologie aan de Vrije Universiteit van Amsterdam. Sinds ze in 2009 onderzoek deed naar de geloofsbeleving van mensen met autisme, heeft het onderwerp haar eigenlijk nooit meer losgelaten. De aanleiding voor het schrijven van dit boek was een mail die ze kreeg van 'Bas', zoals hij in het boek wordt genoemd. "Bas ervoer tijdens de kerkdiensten veel onzekerheid" licht Schaap-Jonker toe. "Vanwege zijn autisme is hij meer rationeel dan emotioneel ingesteld. Dingen die bij een 'waar geloof' zouden horen, zoals zondebesef, ervoer hij niet. Hij wist wel dat hij zondig is, maar hij voelde het niet. Daarom vroeg hij zich af: kan ik als iemand met autisme wel echt geloven?" Die vraag raakte Schaap-Jonker. "Het is een heel existentiële vraag, dat gaat echt diep. Dus ik vond dat daar antwoord op moest komen. Tegelijk komen daar ook andere vragen bij kijken: wat is geloof dan eigenlijk? Vanwege die theologische component besloot ik dit boek samen met Gert van den Brink te schrijven. Hij is zeer betrokken op mensen met psychische problematiek en dacht graag mee."

Voor de vraag hoe belangrijk het ervaren van het geloof is, ging Van den Brink in zijn deel van het boek te rade bij Luther. "In de zestiende eeuw was deze vraag al actueel", licht Schaap-Jonker toe. "En het antwoord van Luther geeft ook voor ons vandaag houvast. Het hoeft niet te gaan om een

‘bevindelijk’ geloof of een ‘beleefd’ geloof. Maar het gaat om geloven wat God zegt, om je vast te houden aan Zijn belofte.”

De kerkdienst

Mensen met autisme beleven de kerkdienst op heel uiteenlopende manieren, die niet onder één noemer te brengen zijn. Om recht te doen aan die verscheidenheid, heeft Schaap-Jonker in het boek de ervaringsverhalen van drie verschillende mensen opgenomen.

“Sommige mensen met autisme geloven heel rationeel, zoals Bas. Als in een onderdeel van de kerkdienst een bepaalde emotie centraal staat, zoals schaamte of zondebesef na het lezen van de Tien Geboden, kan het voorkomen dat de persoon met autisme die emotie helemaal niet voelt. Dat geeft dan een gevoel van verwijdering en onzekerheid, van anders-zijn. Datzelfde kan natuurlijk ook voorkomen als er lofpsalmen gezongen worden of uiting gegeven wordt aan vreugde en dankbaarheid in de preek, terwijl dat helemaal niet gevoeld wordt.” Bij een andere groep mensen met autisme werkt het juist tegenovergesteld: zij voelen heel veel en heel intens, ze worden als het ware meegezogen in de liturgie. “Intens beleven is heel mooi, want vreugde en dankbaarheid worden dan ook sterk ervaren. Maar een Bijbelgedeelte over Gods toorn en een preek over het oordeel komen gigantisch hard binnen. Voor deze groep mensen is de dienst sowieso ontzettend prikkelrijk”, aldus Schaap-Jonker. Als voorbeeld daarvan verwijst ze naar het ervaringsverhaal van ‘Daniëlle’: *Als er bij de mededelingen gezegd wordt dat iemand ernstig ziek is, dan schrik ik daarvan, voel ik verdriet en moet ik eigenlijk huilen. Maar vervolgens zingen we alweer en als dat een loflied is, dan ben ik daar nog niet klaar voor, want ik zit nog verdrietig te zijn. Maar als ik het dan niet uit mijn hart kan meezingen, omdat het dubbel voelt, ben ik weer bang dat ik God niet wil prijzen.*

“Omdat deze mensen de opeenvolging van handelingen, woorden en gevoelens niet snel genoeg kunnen verwerken, hebben ze voortdurend het gevoel achter de feiten aan te lopen. Zij zijn vaak ontzettend moe nadat ze in de kerk zijn geweest”, licht Schaap-Jonker toe. “In mijn eerste onderzoek hoorde ik van iemand die na de dienst compleet

uitgeput op de bank zakte en voor wie koffiezetten zelfs niet meer lukte. Als hij om die reden niet naar de middagdienst ging, stuitte hij op kritiek en onbegrip van zijn familie. Terwijl het niet om onwil, maar om onvermogen ging.”

Symbolen en metaforen

Niet alleen het verminderde of juist heel intense ervaren van emoties kan mensen met autisme kenmerken. Ze hebben er vaak ook behoefte aan dat dingen consistent en logisch zijn. In de kerkdienst is dat lang niet altijd het geval: symbolen en metaforen, poëtisch taalgebruik, ogenschijnlijke tegenstellingen of open eindjes kunnen dan heel lastig te plaatsen zijn. “Een voorbeeld in een preek zoomt vaak in op één bepaald aspect. Als je zo’n beeld heel consequent doortrekt, levert dat vaak meer verwarring op dan dat het verhelderend werkt. Dat kost veel energie en denkruimte voor iemand met autisme” zegt Schaap-Jonker. Daarnaast is er nog het sociale aspect van het naar-de-kerk-gaan. Waar moet ik gaan zitten? Wie let er op me? Wat moet ik zeggen tegen de persoon naast me? Activiteiten buiten de kerkdiensten om, zoals het gezamenlijke koffiedrinken of meedoen in een Bijbelkring, zijn vaak te belastend. Hoe kan de gemeente goed om deze mensen heen staan?

Schaap-Jonker reikt daarvoor verschillende manieren aan. “Natuurlijk krijg je het nooit voor iedereen helemaal op maat; dat hoeft ook niet. Ook is het niet nodig om van alles te veranderen. Juist vanuit wat we over de kerk geloven, en hoe God daar Zijn werk doet, is het goed om er samen te zijn: samen te vieren, samen te luisteren en *wederzijds* van elkaar te leren. Mensen met autisme hebben de gemeente immers, met hun eigen talent, óók heel veel te bieden.

Daarnaast is het goed om bewust een stuk ruimte te geven aan deze groep mensen met hun specifieke brein. Door een aanvaardende gemeenschap te zijn en een klimaat te creëren waarin je ook anders *mag* zijn. Als de sociale interactie veel energie kost voor iemand met autisme, is dat bijvoorbeeld te ondervangen door altijd op een vaste plek, naast dezelfde persoon te gaan zitten. En vraag het vooral aan iemand zelf: ‘Waar kan ik je mee helpen?’ Een open oog en oor voor de ander. Vanmorgen nog hoorde ik over iemand met autisme die zei: ‘Alleen al het feit dat iemand er de moeite voor neemt om zo’n boek te schrijven doet me goed.’ Op die manier kan ook één zinnetje in een preek al verschil maken. ■

UIT ONDERWEG

VAN 12 NOVEMBER 2022

Er staat geschreven ...

In Onderweg van 12 november 2022 trof ik een opmerkelijke column aan van ds. Dick Westerkamp. Hij is vooral bekend geworden als sterk promotor van charismatisch gedachtegoed binnen de NGK, waar hij ondertussen emeritus is. Maar in zijn column met de titel 'Tegenspraak' houdt duidelijk iets anders hem bezig. Namelijk de ontwikkelingen waarbij de bijbel steeds meer aan gezag inboet binnen kerken die vanouds daar juist zo beducht voor waren. Hij brengt dit prikkelend zo onder woorden:

Kun je niet gewoon zeggen dat de Bijbel ons meer in de weg staat dan helpt? Kun je nog wel zeggen dat de Bijbel Gods Woord is? Dat Hijzelf daarin spreekt en alles wat nodig is voor leven en sterven daarin openbaart? We hebben afscheid genomen van een goede schepping. We weten nu dat er vanaf het begin een genadeloze strijd is waar de sterkste overleeft. Adam en Eva hebben niet bestaan en er was ook geen zondeval. Ook klopt er historisch weinig. Israël was nooit in Egypte en is er zeker niet uitgeleid. De verovering van Kanaän? We vinden de sporen ervan niet terug. De Bijbel zegt niks over man-en-vrouw-zijn en geeft zeker geen voorschriften over relaties en seksualiteit. Het 'bijbelse huwelijk' bestaat niet. Misschien nog wel even uitleggen wat de schrijver van Hebreeën 13:3 met 'het huwelijk in ere' bedoelde, maar daarvoor hebben we de theologie; die bedenkt wel wat.

Moet ik nog doorgaan? Verzoening door voldoening mag ook wel in het rijtje. Al deze beweringen vind je in recente theologische boeken. De naïeve bijbellezer die nog denkt: het staat er toch? – die moet uit de droom geholpen worden. De Bijbel zet ons op een dwaalspoor. Laten we maar toegeven: we halen onze inzichten elders, ook morele. Als de Bijbel die ondersteunt, prima. En anders plooiën we het zo tot het lijkt alsof die steun er toch is. De westerse samenleving volgt de waarden van de Verlichting. Rechten van de mens? Die hebben niks met de Bijbel van doen. Tolerantie van minder-

Zou het voor de kerk gezonder zijn als we weer ruimte maakten voor eenvoudig bijbelgeloof?

heden? De Bijbel is ertegen. De beleving van je bestaan als individu? De Bijbel ziet je als deel van een groter geheel. Vaak mochten ze niet eens hun eigen partner kiezen. Of is die hele moderne manier van denken totaal fout? Zou het voor de kerk gezonder zijn als we een tijdje de theologie maar lieten praten en weer ruimte maakten voor eenvoudig bijbelgeloof? Er staat geschreven ... De Bijbel die ook Jezus citeerde. Einde van alle tegenspraak. ■

UIT **WEERKLANK** VAN 22 DECEMBER 2022 EN
NEDERLANDS DAGBLAD VAN 30 NOVEMBER 2022

In oktober 2022 hield de ICRC, de wereldwijde gereformeerde oecumenische organisatie weer een conferentie. In de vrijgemaakte kerkelijke pers is er maar bar weinig aandacht aan gegeven. En dat terwijl het de conferentie is geworden die de GKv, die in de jaren tachtig van de vorige eeuw aan de wieg van de ICRC stonden, als lidkerken heeft geschrapt. De GKN werden juist door dezelfde conferentie als lidkerken toegelaten. In Weerklank van december 2022 is er dus wel uitgebreid aandacht. Br. Jaap Vreugdenhil van de GKN schrijft een verslag onder de titel 'Bezoek aan de International Conference of Reformed Churches (ICRC)'. Het deel dat over deze twee gebeurtenissen gaat neem ik hier over:

ICRC 2022: Dag GKv, welkom GKN

Ontvangst

Kort voor het begin van de conferentie werd duidelijk dat er een probleem was met de aanvraag van de GKN voor lidmaatschap. Zo'n aanvraag moet worden ondersteund door minstens twee lidkerken. De OPC (Orthodox Presbyterian Church uit Noord-Amerika) heeft die steun gegeven, maar door een communicatiestoornis ontbrak de tweede ondersteuning. Daardoor leek al vanaf het begin een belangrijk deel van de missie niet mogelijk. Dat was gelukkig geen reden om thuis te blijven: ook zonder formeel lidmaatschap kun je daar anderen ontmoeten, spreken en nader leren kennen.

De reis naar Namibië had een tussenstop in Frankfurt. Daar op het vliegveld ontmoette ik direct al kennissen, ook uit Oost-Europa en Noord-Amerika. Zij heetten me hartelijk welkom, en al snel spraken zij over mogelijkheden om dat GKN-lidmaatschap toch te laten doorgaan.

Na een hele nacht in het vliegtuig kwamen we in Windhoek (Namibië) aan. In de loop van de dag kwamen er steeds meer afgevaardigden bij. Uiteindelijk waren er ongeveer 75 afgevaardigden van zo'n 35 verschillende kerken. 's Avonds begonnen we met een bidstond, geleid door de plaatselijke predikanten ds. H. Venter en dr. P. de Bruyn. De volgende morgen begon de eigenlijke conferentie.

Lidmaatschappen

Er waren vijf aanvragen voor een nieuw lidmaatschap te bespreken, maar eerst kwam er een droevige zaak aan de orde. De vrijgemaakte kerken uit Nederland, de GKv, waren op de vorige conferentie geschorst wegens het toelaten van vrouwen als predikant of ouderling. Aan de conferentie van 2022 werd voorgesteld hun lidmaatschap te beëindigen, omdat was gebleken dat de GKv doorging op deze weg. De bespreking van dit voorstel was sober. De indieners herinnerden eraan dat het geen nieuwe zaak was, maar al jarenlang aan de orde was, zonder terugkeer van de kant van de GKv. Ook de afgevaardigden van de GKv, ds. H. Venema en dr. M.H. Oosterhuis, voerden het woord. Zij deden geen poging hun standpunt te verdedigen vanuit de Bijbel, maar vroegen ruimte voor hun standpunt, en aandacht voor hun goede bedoelingen. Diverse afgevaardigden spraken hun verdriet uit over de koersverandering van de GKv. De stemming over het voorstel verliep in een plechtige stilte. Eén voor één werd de lidkerken gevraagd naar hun stem. De allereerste lidkerk kende de situatie te weinig, en onthield zich van stemming. Alle andere lidkerken stemden voor, en vele ervan zeiden erbij dat het was met pijn in het hart. (De GKN waren toen nog niet toegelaten als lid en stemden dus niet mee).

De formele tekst van het besluit verwijst alleen naar het onderdeel 'vrouw in het ambt van ouderling of predikant', maar in de wandelgangen werd meermalen genoemd dat er meer aan de hand is in de GKv, namelijk de omgang met de Schrift, de hermeneutiek.

De aanvragen voor een nieuw lidmaatschap kwamen pas later aan bod. Dat waren deze kerken:

- Anugraha Reformed Presbyterian Church of Bangalore, zuidelijk India (ARPCBI)
- Evangelical Reformed Church in India (ERCI (India))
- Reformed Presbyterian Church of Africa (RPCA (Uganda))
- Reformed Presbyterian Church of Central and Eastern Europe (RPCCEE (Hongarije en Hongaars sprekende delen van Oekraïne en Roemenië))
- Gereformeerde Kerken Nederland (GKN; Engelse afkorting RCN).

Die eerste vier kerken werden zonder probleem met algemene stemmen welkom geheten als lid. De GKN kwam als laatste aan de beurt. Maar voordat de aanvraag van de GKN werd besproken bleek dat er, achter mijn rug om, flink was gelobbyd, met het resultaat dat de broeders van de Free Reformed Church of North America (zusterkerken van de CGK) bereid waren om de tweede aanbevelingsbrief te schrijven voor de GKN. Niet dat ze dit blindelings hebben gedaan: afgevaardig-

den van deze kerken hebben met mij doorgesproken over de GKN, en ook bij anderen nagevraagd. Maar het resultaat was boven verwachting: de vereiste twee aanbevelingen waren binnen en ook de GKN werden met algemene stemmen aanvaard als nieuw lid. Daarmee kwam het totaal aantal lidkerken op 38.

'Diverse afgevaardigden spraken hun verdriet uit over de koersverandering van de GKv. De stemming over het voorstel hun lidmaatschap te beëindigen verliep in een plechtige stilte'

Vreugdenhil wijst voor veel meer informatie over de ICRC naar de website: www.icrconline.com.

Het is toch veelzeggend hoe eensgezind de ICRC geweest is in de overtuiging dat de GKv niet meer bij haar past. En pijnlijk! Maar dat dit nog binnen de GKv verdrietig stemt of tot bezinning noopt, daar is niets van te merken. Deze ooit door de GKv zelf in het leven geroepen gereformeerde broederschap is een groot deel van de GKv duidelijk heel wat minder waard dan het in het eigen land bereiken van kerkelijke eenheid met de NGK en het steeds meer toenaderen tot de PKN, ook al moet het daarvoor allemaal maar wat ruimer en losser als het gaat om Schrift en belijdenis. Heel terecht wees dan ook mr. Pieter Pel hierop in zijn reactie op een artikel van ds. Gert Treurniet in het Nederlands Dagblad van 28 november 2022. Treurniet had de

Kerngroep Bezinning GKv, die oproept om niet mee te gaan in het nieuwe kerkverband NeGK, verweten de zonde van kerkscheuring te bevorderen en dat broers en zussen in de steek worden gelaten. In het slot van zijn repliek op 30 november (titel 'Aan de kerkorden je de kerk: waarom slechts één zonde haarscherp aanwijzen?') schrijft kerngroeplid Pel mijns inziens zeer ter zake:

Eenheid

In christelijk Nederland ligt de lat om elkaar kerkelijk los te laten veel te laag, aldus Treurniet. Ik deel dat volledig. De Gereformeerde Kerken vrijgemaakt (GKv) maakten deel uit van een grote internationale gemeenschap van gereformeerde kerken. Maar doordat zij in eigenzinnigheid haar eigen man/vrouw-koers wilde varen en ondanks bezwaren daartegen zich niet wilde laten overtuigen, werd de gemeenschap verbroken.

'Het 'bureau buitenland' van de GKv is geen fractie meer van wat het was. Zo gemakkelijk scheuren wij de kerk'

Het 'bureau buitenland' van de GKv is geen fractie meer van wat het was. Zo gemakkelijk scheuren wij de kerk. In Nederland zelf wordt onder de noemer 'elkaar van harte dienen' de eenheid in de kerk prijsgegeven en ingeruild voor een andere eenheid. Het is een bittere en diep verdrietige ervaring voor velen. 'Weet je wat in elk geval zonde is? De kerk scheuren. Je broers en zussen, die je van de Heer kreeg, in de steek laten.' Weet je wat daarentegen echt verbindt? Dat je je richt naar het zuivere Woord van God en alles wat daarmee in strijd is, verwerpt. Dat is de hoogte van de belijdenis (artikel 29 Nederlandse Geloofsbelijdenis). Dat we daarmee niet de volmaakte kerk op aarde bereiken is natuurlijk honderd procent waar, maar geen excuus om minder te doen dan wat de Bijbel en belijdenis van ons vragen. ■

Uw vertrouwde christelijke bladen blijven lezen? Dat kan via de CBB!

De CBB, de Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechthorenden, heeft een grote collectie lectuur in grootletter en gesproken vorm.

Kijk op www.cbb.nl, bel naar 0341-56 54 77 of mail naar klantenservice@cbb.nl en vraag onze gratis catalogus aan.

Postbus 131, 3850 AC Ermelo
Paul Krugerweg 39, 3851 ZH Ermelo
0341-56 54 77 • WWW.CBB.NL • klantenservice@cbb.nl

BRAILLE.NL • LEESBUTLER.NL • TESTJESTEM.NL

Nieuw: Cahier 134 **Getuigen vandaag** Leren getuigen met Guido de Brès

Guido de Brès, de schrijver van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, wilde graag getuigen van de hoop die hij had leren kennen door het geloof in een gekruisigde Christus. Ds. Peter Drost bespreekt de meeste artikelen uit deze geloofsbelijdenis. Hij hoopt en bidt dat dit (vooral) jongeren van de kerk helpt bij hun vragen over hoe je met je ongelovige vrienden of klasgenoten over God kunt praten. Wat moet je vertellen als er vragen komen? Wat kun je zeggen over God, Jezus en de Heilige Geest? Over de Bijbel? Wat betekent het voor jou om te geloven?

Sommige mensen zeggen: ik ben niet zo'n lezer. Juist voor die mensen is dit boekje bedoeld. Je kunt het zowel persoonlijk als gezamenlijk als een dagboek of weekboek gebruiken. Of op een Bijbelstudiegroep.

Prijs € 15,50, inclusief verzendkosten
In de boekhandel € 13,50

Bestel nú op www.woordenwereld.nl!

Nader Bekeken is een periodieke uitgave van de Stichting Woord en Wereld en verschijnt 11 x per jaar. De Stichting geeft tevens cahiers uit tot versterking van het gereformeerde leven.

DAGELIJKS BESTUUR VAN
DE STICHTING WOORD EN WERELD
Voorzitter

Ds. J. Wesseling (a.i.)

Secretaris

W. Hindriks

Penningmeester

G.F. Slump

REDACTIE NADER BEKEKEN

Hoofdredactie

Dr. P. Boonstra

Eindredactie

B. Seldenthuis

D.E. Slump-Schoonhoven

Redactie

Ds. S.M. Alserda

Drs. H.J. Boiten

Ds. C. van Dijk

Dr. B. van Egmond

Drs. B.P. Hagens

Drs. J.W. van der Jagt

Ds. P.L. Storm

Redactiesecretariaat

Ds. S.M. Alserda

Melkweg 49, 7904 ER Hoozeveen

Tel.: 06-165 61 146

Mail: redactie@woordenwereld.nl

Medewerkers Nader Bekeken

Dr. H.H. van Alten, Pretoria ZA

Ds. J. Beekhuis, Hoozeveen

Drs. L. Bezemer, Hattem

Drs. F.J. Bijzet, Emmen

J.H. Bollemaat, Dalfsen

H. Boomstra, Den Helder,

tekeningen/cartoons

A.C. Breen, Dunsborough, WA

Drs. E. Brink, Waddinxveen

Drs. J.J. Burger, Veenendaal

Ds. H. Drost, Grafhorst

Ds. P. Drost, Übelbach (Oostenrijk)

Drs. L.W. de Graaff, Heerde

Dr. A.N. Hendriks, Amersfoort

Prof. dr. P.H.R. van Houwelingen,

Kampen

Prof. dr. G. Kwakkel, Kampen

Ds. R.Th. Pos, Steenwijk

Ds. P. Schelling, Amersfoort

G. Slings, Lelystad

Ds. A. van der Sloot, Steenwijk

Dr. R.T. te Velde, Wezep

Dr. H. Veldman, Zuidhorn

Ds. J. Wesseling, Veenendaal

Drs. Joh. de Wolf, Amersfoort

Ds. G. Zomer Jzn., Nieuwendijk

Basisontwerp: Studio TinekeWerk

Vormgeving, prepress, fotografie:

Studio Bert Gort, Grijpskerk

Druk: VellendrukkerijBDU b.v.,

Barneveld

Gesproken versie: Nader Bekeken

is ook op Daisy-cd en Webbox

ver verkrijgbaar.

Inlichtingen: Chr. Bibl. voor Blinden

en Slechtzienden,

tel. 0341-56 54 77, e-mail

klantenservice@cbb.nl.

U kunt ons steunen door uw voor de belasting aftrekbare giften te storten op rekening NL42 RABO 0324 6259 01 ten name van de Stichting Woord en Wereld. Zij die de stichting testamentair willen gedenken, kunnen gebruikmaken van de volgende formulering: Ik legateer (... bedrag invullen ...) vrij van kosten aan de Stichting Woord en Wereld, statutair gevestigd te Haarlemmermeer. Wij zijn een ANBI-instelling.

Adreswijzigingen
en/of opzeggingen

INTERNET:

- www.woordenwereld.nl
- woordenwereld@spabonneservice.nl
- naderbekeken@spabonneservice.nl

POSTADRES:

- Woord en Wereldabonneservice,
Postbus 105,
2400 AC Alphen aan den Rijn

TELEFOON:

- 088 - 110 20 42
- 0172 - 47 60 85

Beëindiging abonnement:

tenminste 4 weken voor het einde van de abonnementsperiode.

Bezorgklachten:

www.woordenwereld.nl/klantenservice

Meer informatie en abonnementsvoorwaarden op www.woordenwereld.nl

Abonnementsprijzen:

- Nader Bekeken € 46,50
- Nader Bekeken (buitenland Europa) € 95,50
- Nader Bekeken (buitenland overig) € 107,00
- Nader Bekeken studenten € 27,50
- Nader Bekeken cadeau-abonnement € 23,25
- Nader Bekeken PDF € 27,50
- Nader Bekeken PDF (buitenland Europa) € 39,50
- Nader Bekeken PDF (buitenland overig) € 51,25

Prijzen losse verkoop:

- Nader Bekeken € 4,75 (incl. verzendkosten)
- Cahier € 15,50 (incl. verzendkosten)
- Cahier PDF € 8,00

Bankrekeningnummer:

NL 75 INGB 0007 2255 58

Bic-code: INGBNL2A

Deze tarieven gelden bij machtiging (automatische incasso).

Voor betaling per acceptgirokaart of per eigen overschrijving geldt een opslag van € 2,-

Bankrekeningnummer voor giften:

NL42 RABO 0324 6259 01

De stichting Woord en Wereld heeft geprobeerd alle rechthebbenden te achterhalen en in te lichten. Mocht de vermelding van eigenaar of copyright onjuist of onvolledig zijn, neemt u dan contact op met de redactie.

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd worden en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van de redactie.

ISSN 1380 - 3034

www.woordenwereld.nl

Neem nu een jaarabonnement en ontvang de special 'De bijbel of een biertje' gratis!

Ga voor het afsluiten van een abonnement naar www.woordenwereld.nl

Kijk eens op onze website!

www.woordenwereld.nl

Daarop kunt u:

- de laatste nummers van Nader Bekeken bekijken;
- het artikel van de maand uit de laatste nummers downloaden;
- nummers die langer dan een jaar geleden verschenen zijn downloaden;
- informatie over de cahiers van Woord en Wereld vinden;
- met de zoekfunctie allerlei onderwerpen vinden waarover iets geschreven is.

Onze professor legde het nog één keer uit

Onze professor legde het nog één keer uit.

'De aard van de afwezigheid, dames en heren,
is zodanig afhankelijk van ons verdwijnen
dat zij niet valt waar te nemen.'

Er viel een lange stilte in de zaal. Niemand stelde een
vraag.

De professor staarde nadenkend naar een TL-buis
boven zijn hoofd. Wij begonnen onze spullen
in te pakken, op te staan.

'Overigens' zei hij. 'Valt wat blijft, vanwege onze neiging
tot halfslachtigheid, vaak niet goed waar te nemen.
Denkt u bijvoorbeeld aan de maan.'

Wij bewogen ons richting de deur, iemand knipte het
licht vast uit.

'U zult de grootheid niet in het totale vinden,'
sprak de professor luid. 'Maar het totale in de delen!'

Wij zetten onze telefoons weer aan, talloze berichten
rijker.

Iemand haalde een fles cola uit zijn tas.

'Een olifant,' zei hij nog zacht, 'lijkt pas de olifant die hij
daadwerkelijk is wanneer u
wegens kijken door een sleutelgat
een groot deel van hem mist.'

ESTER NAOMI PERQUIN (1980)
UIT: *MEERVOUDIG AFWEZIG*, 2017

Twee tegengestelde werelden:
die van de geleerde professor en
die van zijn studenten.
Die tegenstelling is een recept
voor humor.

De openingszin wijst op een
wanhopige situatie: niemand
heeft er iets van begrepen.
Vandaar: Ik leg het u nog één
keer uit.

De professor gaat maar door met
zijn hoorcollege, terwijl de stu-
denten al volledig zijn afgehaakt.
Ze pakken hun spulletjes bij
elkaar, doen het licht uit, terwijl
de professor doorpraat.
Ze zetten hun mobieltjes weer
aan en verlaten de collegezaal.
De laatste zin van de prof is voor
mij nog enigszins begrijpelijk,
maar zijn studenten hebben er
de brui aan gegeven.
Een geestig gedicht.